

Bewerkersovereenkomsten in een nieuw jasje

Een praktijkgericht juridisch onderzoek naar de effecten van de nieuwe privacywetgeving op de verwerkersovereenkomsten van de gemeente Terneuzen.

Datum:	Maandag 28 mei 2018
Naam student:	Şeyma Güneş-Yurtkap
Studentnummer:	2095559
Opleiding:	HBO-Rechten
Onderwijsinstelling:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys te Tilburg
Studiejaar:	2017-2018
Eerste stagedocent:	Dhr. M.L.G. Kooij
Tweede stagedocent:	Mw. Y. Quispel
Afstudeerorganisatie:	Gemeente Terneuzen
Afstudeerperiode:	5 februari 2018 tot en met 11 mei 2018
Afstudeermentor:	Dhr. D. Buize

Bewerkersovereenkomsten in een nieuw jasje

Een praktijkgericht juridisch onderzoek naar de effecten van de nieuwe privacywetgeving op de verwerkersovereenkomsten van de gemeente Terneuzen.

Datum:	Maandag 28 mei 2018
Naam student:	Şeyma Güneş-Yurtkap
Studentnummer:	2095559
Opleiding:	HBO-Rechten
Onderwijsinstelling:	Juridische Hogeschool Avans-Fontys te Tilburg
Studiejaar:	2017-2018
Eerste stagedocent:	Dhr. M.L.G. Kooij
Tweede stagedocent:	Mw. Y. Quispel
Afstudeerorganisatie:	Gemeente Terneuzen
Afstudeerperiode:	5 februari 2018 tot en met 11 mei 2018
Afstudeermentor:	Dhr. D. Buize

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport dat ik heb geschreven in het kader van het afstuderen aan de Juridische Hogeschool Avans-Fontys. Met dit sluitstuk wil ik mijn opleiding binnen vier jaar afronden. De opdrachtgever voor dit onderzoek is de gemeente Terneuzen.

In dit onderzoeksrapport worden de verwerkersovereenkomsten van de gemeente Terneuzen onder handen genomen, zodat deze voldoen aan de eisen die de nieuwe privacywetgeving stelt. De aanleiding voor het schrijven van dit onderzoeksrapport ligt voornamelijk in de onwetendheid die ambtenaren van de gemeente Terneuzen ervaren over de exacte regels met betrekking tot de verwerkersovereenkomsten. Men worstelt met de wijzigingen die gemaakt moeten worden op het gebied van inhoudelijke bepalingen en met de bijzondere samenwerkingsverbanden die zij hebben met bepaalde ketenpartners. Door middel van dit onderzoeksrapport wordt getracht hier meer inzicht in te verschaffen. In dit onderzoeksrapport worden dan ook juridische en praktijkgerichte conclusies getrokken waarna aanbevelingen volgen.

Tijdens mijn afstudeerperiode heb ik tevens de mogelijkheid gekregen om de gemeente Terneuzen als organisatie te leren kennen. De interesse en vriendelijkheid die alle medewerkers in mij hebben getoond, is hetgeen deze afstudeerperiode plezierig heeft gemaakt. Graag wil ik in het bijzonder mijn afstudeermentor, de heer Dick Buize, bedanken voor zijn hulp, tijd en steun gedurende de gehele afstudeerperiode, ondanks zijn drukke agenda. Bovendien wil ik alle medewerkers bedanken voor hun hulp en tips met betrekking tot het onderzoek.

De volgende personen wil ik graag nog in het bijzonder bedanken voor alle moeite die zij hebben gedaan voor de totstandkoming van dit onderzoeksrapport:

- Dhr. Cor de Jonge, medewerker informatie- en communicatietechnologie;
- Dhr. Marc Boon, medewerker informatie- en communicatietechnologie;
- Dhr. Marc Haartsen, senior juridisch adviseur.

Tot slot wil ik mijn afstudeerdocenten, de heer Mark Kooij en mevrouw Yvonne Quispel, hartelijk bedanken voor de nodige feedback, tips en inzet die ik heb mogen ontvangen gedurende de afstudeerperiode.

Rest mij niets anders dan u leesplezier te wensen.

Şeyma Güneş-Yurtkap

Terneuzen, mei 2018

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Lijst van afkortingen.....	7
Hoofdstuk 1 Inleiding	8
§ 1.1 Probleembeschrijving (aanleiding voor het onderzoek)	8
§ 1.2 Vraagstelling	10
§ 1.3 Doelstelling	10
§ 1.4 Deelvragen.....	10
§ 1.5 Onderzoeksstrategieën en verantwoording van de bronnen en methoden	10
§ 1.6 Leeswijzer	12
Hoofdstuk 2 Verwerkersovereenkomsten conform de AVG	14
§ 2.1 Inleiding.....	14
§ 2.2 Definitie verwerkersovereenkomst.....	14
§ 2.2.1 Verwerkingsverantwoordelijke.....	14
§ 2.2.2 Verwerker.....	15
§ 2.2.3 Persoonsgegevens	15
§ 2.2.4 Verwerking	16
§ 2.3 Verplichting tot overeenkomen	19
§ 2.4 Op te nemen bepalingen	19
§ 2.5 Taken en verplichtingen	20
§ 2.5.1 Verwerkingsverantwoordelijke.....	20
§ 2.5.2 Verwerker.....	23
§ 2.6 Aansprakelijkheid en boetebevoegdheid	24
§ 2.6.1 Aansprakelijkheid	24
§ 2.6.2 Boetebevoegdheid	25
§ 2.7 Tussenconclusie	25
Hoofdstuk 3 Verwerkersovereenkomsten in de praktijk	27
§ 3.1 Inleiding.....	27
§ 3.2 Verschillende diensten	27
§ 3.2.1 Gebruik van ICT-diensten van derden.....	27
§ 3.2.2 Gebruik van SaaS-diensten	27
§ 3.2.3 Gebruik van opslagdiensten bij derden	28
§ 3.2.4 Gebruik van on-premise software.....	29
§ 3.2.5 Ontwikkel- en testomgeving bij de gemeente of een leverancier	29
§ 3.3 Leveranciers bij de gemeente Terneuzen.....	30
§ 3.4 Tussenconclusie	37
Hoofdstuk 4 Bijzondere samenwerkingsverbanden	38

§ 4.1	Inleiding.....	38
§ 4.2	Eén leverancier voor meerdere teams.....	38
§ 4.3	Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken	40
§ 4.3.1	Uitbesteding verwerking aan andere gemeente of overheidsinstelling....	41
§ 4.4	Tussenconclusie	41
Hoofdstuk 5 Verschillende modellen		43
§ 5.1	Inleiding.....	43
§ 5.2	Modelverwerkersovereenkomst IBD	43
§ 5.3	Modelverwerkersovereenkomst VNG met GIBIT-voorwaarden	45
§ 5.4	Overeenkomsten en verschillen modelverwerkersovereenkomsten	47
§ 5.5	Tussenconclusie	47
Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen		49
§ 6.1	Inleiding.....	49
§ 6.2	Conclusies	49
§ 6.3	Aanbevelingen	51
Bronnenlijst.....		53
Bijlagen		
Bijlage I	Veel voorkomende persoonsgegevens bij de gemeente Terneuzen	
Bijlage II	Notitie	
Bijlage III	Overzicht leveranciers en applicaties	
Bijlage IV	Schematisch overzicht van de leveranciers	
Bijlage V	Telefoonnotitie AP	
Bijlage VI	Notitie VNG	
Bijlage VII	Telefoonnotitie Juridict	
Bijlage VIII	Notitie	
Bijlage IX	Telefoonnotitie gemeente Best	
Bijlage X	Modelverwerkersovereenkomst IBD	
Bijlage XI	Voorbeeld modelhoofdovereenkomst VNG met GIBIT-voorwaarden	
Bijlage XII	Voorbeeld modelbewerkersovereenkomst VNG met GIBIT-voorwaarden	

Samenvatting

Dit onderzoeksrapport richt zich op de veranderingen die de Algemene Verordening Gegevensbescherming met zich meebrengt op het gebied van verwerkersovereenkomsten. De ambtenaren van de gemeente Terneuzen hebben moeite met de wijzigingen die gemaakt moeten worden op het gebied van inhoudelijke bepalingen en met de bijzondere samenwerkingsverbanden die de gemeente met bepaalde ketenpartners heeft. Gedurende dit onderzoek heeft de volgende vraag centraal gestaan: *“Welke aanbevelingen kunnen worden gegeven met betrekking tot de verwerkersovereenkomsten van de gemeente Terneuzen, zodat deze per 25 mei 2018 voldoen aan de eisen die de Algemene Verordening Gegevensbescherming stelt?”*.

Ter beantwoording van deze vraag is het in eerste instantie van belang om te weten wat een verwerkersovereenkomst precies inhoudt. Indien een verwerkingsverantwoordelijke besluit gegevensverwerkingen uit te besteden aan een verwerker, dient een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen. Er moet wel sprake zijn van het verwerken van persoonsgegevens en de relatie tussen de twee partijen moet worden aangemerkt als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. De bepalingen die in een verwerkersovereenkomst dienen te worden opgenomen, worden in artikel 28 lid 3 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming weergegeven.

De gemeente werkt samen met verschillende leveranciers. Deze leveranciers leveren verschillende diensten aan de gemeente. Per leverancier is gekeken of de regels uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming van toepassing zijn. Geconcludeerd kan worden dat met de meeste leveranciers, waarvan de situatie is onderzocht, een verwerkersovereenkomst moet worden overeengekomen. In het tijdsbestek van de stageperiode konden niet alle leveranciers worden onderzocht; de belangrijke leveranciers zijn dan ook uitgekozen. Het wordt de ambtenaren dan ook aanbevolen een overzicht te maken van alle leveranciers waarmee wordt samengewerkt. Aan de hand van het overzicht kunnen de ambtenaren toetsen met welke leverancier een verwerkersovereenkomst moet worden gesloten.

Sommige verwerkers waar de gemeente gebruik van maakt, verwerken persoonsgegevens voor verschillende afdelingen binnen de gemeente. Door één verwerker worden verschillende applicaties geleverd, die op verschillende afdelingen binnen de gemeente worden gebruikt. De ambtenaren van de gemeente twijfelen over de hoeveelheid verwerkersovereenkomsten dat dient te worden overeengekomen met deze leveranciers. Het wordt de ambtenaren aangeraden om één verwerkersovereenkomst te sluiten met deze leveranciers. Zolang de gronden voor de verwerkingen, de risico's en de soort persoonsgegevens gespecificeerd per applicatie worden beschreven, is het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst voldoende om aan de verantwoordingsplicht te voldoen.

Tevens heeft de gemeente bijzondere samenwerkingsverbanden met een aantal ketenpartners. De ketenpartners hebben invloed op de doeleinden en middelen van verwerkingen, waardoor de relatie tussen de twee partijen is te beschouwen als een relatie tussen gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken. Zij dienen in onderling overleg te bepalen wie welke verantwoordelijkheden op zich neemt. Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken dienen geen verwerkersovereenkomst overeen te komen.

Tot slot zijn er twee modelverwerkersovereenkomsten waar de gemeente gebruik van kan maken. Momenteel wordt het de ambtenaren aanbevolen gebruik te maken van het model van de Informatiebeveiligingsdienst voor gemeenten. Indien het model van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten in overeenstemming is gebracht met de eisen uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming, wordt het de ambtenaren aangeraden dit model te gebruiken bij het aangaan van nieuwe samenwerkingsrelaties.

Lijst van afkortingen

AP	Autoriteit Persoonsgegevens
Art.	Artikel
Artt.	Artikelen
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BRP	Basisregistratie Personen
BSN	Burgerservicenummer
CRM	Customer Relationship Management
ex.	Op grond van
GDPR	General Data Protection Regulation
GIBIT-voorwaarden	Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT
Gw	Grondwet
Het Handvest	Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie
IBAN	International Bank Account Number
IBD	De Informatiebeveiligingsdienst voor gemeenten
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
jo.	juncto
KING	Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten
NAW	Naam, adres en woonplaats
r.o.	rechtsoverweging
Richtlijn 95/46/EG	Richtlijn 95/46/EG betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens
SaaS	Software as a Service
UAVG / Uitvoeringswet	Uitvoeringswet Algemene Verordening Gegevensbescherming
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VOG	Verklaring Omtrent het Gedrag
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Wbp	Wet bescherming persoonsgegevens
Wet WOZ	Wet waardering onroerende zaken

Hoofdstuk 1 | Inleiding

In dit eerste hoofdstuk wordt aangegeven wat de aanleiding is geweest voor het doen van dit onderzoek. Naast de centrale vraag wordt de doelstelling genoemd en toegelicht. Tevens komen de deelvragen, onderzoeksstrategieën en verantwoording van de gekozen bronnen en methoden aan bod. Tot slot volgt een leeswijzer.

§ 1.1 Probleembeschrijving (aanleiding voor het onderzoek)

Ieder mens heeft recht op bescherming van zijn of haar persoonsgegevens. De bescherming van persoonsgegevens is een grondrecht dat in artikel 10 lid 1 van onze Grondwet (hierna: Gw), artikel 8 lid 1 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: het Handvest) en artikel 16 lid 1 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: VWEU) is vastgelegd. Deze bescherming is in de Europese Richtlijn gegevensbescherming (hierna: Richtlijn 95/46/EG) vastgelegd.¹ Nederland heeft deze richtlijn geïmplementeerd in de Wet bescherming persoonsgegevens (hierna: Wbp). Per 25 mei 2018 zal echter de Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: de Verordening of AVG) van toepassing zijn en komt de Wbp te vervallen.² De AVG is ook wel bekend onder de naam General Data Protection Regulation (hierna: GDPR).³

Hoewel de Verordening als doel een geharmoniseerd gegevensbeschermingsrecht voor de gehele Europese Unie heeft, biedt de AVG de lidstaten toch een bepaalde vrijheid met betrekking tot bijvoorbeeld regels omtrent de invulling van de rechten van betrokkenen en de verwerking van bijzondere categorieën van persoonsgegevens. De lidstaten krijgen de ruimte om uitzonderingen te maken of specifieke bepalingen op te nemen.⁴ Deze bepalingen worden in Nederland vastgelegd in de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (hierna: de Uitvoeringswet of UAVG).⁵

Uit de Verordening volgt dat elke handeling met betrekking tot persoonsgegevens die herleidbaar zijn tot een natuurlijk persoon aan eisen is gebonden.⁶ In het licht van de juridische wijzigingen en de toenemende digitalisering zijn gemeenten actief aan de slag gegaan om in hun dienstverlening de privacy van hun inwoners te kunnen waarborgen. Hierbij valt te denken aan de samenwerkingen met toeleveranciers en dienstverleners. In sommige gevallen maken gemeenten bij de verwerking van persoonsgegevens gebruik van diensten van derde partijen. De uitvoering van verwerkingen door een verwerker voor een verwerkingsverantwoordelijke dient te worden geregeld in een (verwerkers)overeenkomst of anderszins bindende rechtshandeling.⁷ De verwerkersovereenkomst of andere rechtshandeling dient in schriftelijke, waaronder elektronische vorm, te worden opgesteld conform art. 28 lid 9 AVG. De regels met betrekking tot het proces van verwerking worden in de verwerkersovereenkomst weergegeven. Tevens geeft de verwerkersovereenkomst inzicht in de verdeling van de verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden. De verwerkingsverantwoordelijke is op grond van art. 29 AVG verantwoordelijk en aansprakelijk voor de gegevensverwerking. Het belangrijkste uitgangspunt met betrekking tot de verwerkers is dat de verwerkingsverantwoordelijke er zeker van moet zijn dat de verwerkers voldoende garantie kunnen bieden met betrekking tot het toepassen van

¹ Richtlijn 95/46/EG

² Verordening (EU) 2016/679

³ www.autoriteitpersoonsgegevens.nl (zoek op onderwerpen, AVG - nieuwe Europese privacywetgeving, algemene informatie AVG).

⁴ Kamerstukken II 2017/18, 34851, 3.

⁵ Schermer, Hagenauw & Falot 2018, p. 19.

⁶ Art. 1 AVG

⁷ www.autoriteitpersoonsgegevens.nl (zoek op onderwerpen, AVG - nieuwe Europese privacywetgeving, verantwoordingsplicht, vragen over de verantwoordingsplicht, wanneer moet u een verwerkersovereenkomst opstellen?, wat moet er in een verwerkersovereenkomst staan?).

passende technische en organisatorische maatregelen.⁸ Op deze wijze blijven de rechten van betrokkenen gewaarborgd en voldoen de verwerkingen aan de eisen die de Verordening stelt. Tot slot dient in de verwerkersovereenkomst te worden bepaald dat de verwerker persoonsgegevens alleen mag verwerken onder de schriftelijke instructies van de verwerkingsverantwoordelijke. De persoonsgegevens mogen door de verwerker dan ook niet voor eigen doeleinden worden gebruikt, maar alleen om uitvoering te geven aan de instructies van de verwerkingsverantwoordelijke.

Met de komst van de AVG hebben organisaties die persoonsgegevens verwerken, waaronder ook de gemeente Terneuzen, meer verplichtingen gekregen. In de AVG wordt meer nadruk gelegd op de verantwoordelijkheid van de organisaties zelf om de Verordening na te leven en om te kunnen aantonen dat zij zich daadwerkelijk aan de regels houden die voortvloeien uit de AVG. Dat vergt een gedegen voorbereiding. Organisaties moeten nu al stappen ondernemen om per 25 mei 2018 aan de eisen te kunnen voldoen.⁹

De gemeente Terneuzen zou graag op de hoogte willen zijn van de invloed die de AVG gaat hebben op de verwerkersovereenkomsten. In eerste instantie zal moeten worden onderzocht in welke gevallen een verwerkersovereenkomst moet worden opgesteld. Tevens zal moeten worden onderzocht wat er in de verwerkersovereenkomsten moet komen te staan en welke rechten en plichten de verwerkersovereenkomsten met zich meebrengen voor de verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. Tevens is van belang om op de hoogte te zijn van de aansprakelijkheid van de verwerkingsverantwoordelijke en de verwerker en de boetebevoegdheid van de Autoriteit Persoonsgegevens.

De gemeente Terneuzen maakt gebruik van velerlei verwerkers. Een van deze verwerkers is Sabewa Zeeland. Sabewa Zeeland is een bedrijf dat zich bezighoudt met de belastingaanslagen en de WOZ-taxatie van woningen voor de gemeente Terneuzen. Tijdens deze werkzaamheden worden vaak (persoons)gegevens met elkaar gewisseld. Omdat de (persoons)gegevens in dit geval over en weer worden uitgewisseld, zal er in het geval van deze verwerkers gesproken worden over ketenpartners. Daarnaast maakt de gemeente Terneuzen ook gebruik van verwerkers die zij daadwerkelijk alleen gebruikt voor haar eigen gegevensverwerkingen. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld softwareleveranciers. In deze gevallen zal in dit rapport gesproken worden over leveranciers. Naast de genoemde verwerkers zijn er nog vele anderen die in kaart moeten worden gebracht om te kijken of met hen een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen. Onder het regime van de Wbp was het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst ook al een vereiste, maar de gemeente Terneuzen heeft hier nooit gehoor aan gegeven.

Bepaalde verwerkers verwerken persoonsgegevens voor verschillende afdelingen binnen de gemeente Terneuzen. Is één verwerkersovereenkomst hierbij voldoende of moeten er meerdere worden opgesteld? Bovendien zijn er situaties waarbij de gemeente Terneuzen en een ketenpartner beide verwerkingsverantwoordelijke zijn. Het is voor de gemeente Terneuzen dan ook van belang te weten hoe zij in zulke situaties met de ketenpartners om moet gaan.

De Informatiebeveiligingsdienst voor gemeenten (hierna: IBD) heeft in samenwerking met het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten (hierna: KING) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (hierna: VNG) een modelverwerkersovereenkomst opgesteld. Ook de VNG heeft een modelverwerkersovereenkomst opgesteld met daarin de Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT (hierna: GIBIT-voorwaarden). Tot slot zullen de verschillen en overeenkomsten tussen deze twee verwerkersovereenkomsten worden

⁸ Art. 28 AVG jo. art. 32 AVG

⁹ www.autoriteitpersoonsgegevens.nl (zoek op onderwerpen, AVG - nieuwe Europese privacywetgeving, voorbereiding op de AVG).

belicht. Op basis hiervan kan de gemeente Terneuzen bepalen welke verwerkersovereenkomst de voorkeur geniet.

§ 1.2 Vraagstelling

De centrale vraag van dit onderzoek luidt als volgt: “Welke aanbevelingen kunnen worden gegeven met betrekking tot de verwerkersovereenkomsten van de gemeente Terneuzen, zodat deze per 25 mei 2018 voldoen aan de eisen die de Algemene Verordening Gegevensbescherming stelt?”

§ 1.3 Doelstelling

Het doel van dit onderzoeksrapport is om op uiterlijk 28 mei 2018 een onderzoeksrapport met conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de uitvoering van verwerkingen door een verwerker in verwerkersovereenkomsten op te leveren aan de heer Buize van de gemeente Terneuzen, zodat de opdrachtgever met deze kennis stappen kan ondernemen om te kunnen voldoen aan de eisen die worden gesteld aan de verwerkersovereenkomsten uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

§ 1.4 Deelvragen

- I. Wat houdt een verwerkersovereenkomst in conform de AVG?
 - *Wat is een verwerkersovereenkomst?*
 - *Wanneer moet er een verwerkersovereenkomst worden overeengekomen?*
 - *Welke bepalingen moeten er in een verwerkersovereenkomst worden opgenomen?*
 - *Welke taken en verplichtingen brengt het met zich mee voor een verwerkingsverantwoordelijke en een verwerker?*
- II. Met welke van haar leveranciers moet de gemeente Terneuzen een verwerkersovereenkomst overeenkomen?
- III. Hoe dient de gemeente Terneuzen om te gaan met ketenpartners in bijzondere samenwerkingsverbanden?
- IV. Welke verwerkersovereenkomst (van de IBD of van de VNG met daarin de GIBIT-voorwaarden) is geschikt voor de gemeente Terneuzen?

§ 1.5 Onderzoeksstrategieën en verantwoording van de bronnen en methoden

Om een antwoord te kunnen geven op de centrale vraag zijn verschillende bronnen en methoden gebruikt. Er wordt een toelichting gegeven op de gemaakte keuzes in dit onderzoeksrapport. Het is voor de lezer namelijk niet controleerbaar of het onderzoek vakkundig, onafhankelijk en onbevooroordeeld is verricht zonder dat hier verantwoording over wordt afgelegd. Voor dit onderzoek zijn verschillende bronnen geanalyseerd en geraadpleegd. De deelvragen van dit onderzoeksrapport kunnen worden onderverdeeld in rechtsdeelvragen en praktijkdeelvragen; deze kunnen elkaar soms overlappen. Om een onderzoek naar het recht te kunnen doen, is onderzoek naar rechtsbronnen en vakliteratuur gedaan. Voor de beantwoording van de praktijkdeelvragen is voornamelijk gebruik gemaakt van interne documenten van de gemeente Terneuzen. Per deelvraag wordt toegelicht van welke bronnen en onderzoeksmethoden gebruik is gemaakt.

Voor de beantwoording van de eerste deelvraag is de Verordening telkens het uitgangspunt. Door een onderzoek te doen naar het recht zal duidelijker worden welke eisen aan een verwerkersovereenkomst worden gesteld in de AVG. Daarnaast wordt voornamelijk gebruik gemaakt van vakliteratuur, Europese regelgeving en elektronische bronnen. Deze bronnen zijn waar nodig aangevuld met jurisprudentie. Het is voor de gemeente Terneuzen van belang te weten welke eisen aan de verwerkersovereenkomsten, de verwerkersverantwoordelijke en de verwerker worden gesteld. De boeken die bij de beantwoording van deze deelvraag onder andere zijn geraadpleegd, zijn de Algemene Verordening Gegevensbescherming: artikelsgewijs commentaar, de grip op de AVG, de

Wet bescherming persoonsgegevens in Europees perspectief, Tekstuitgave Privacyverordening en Privacybeleid in 30 checklists: van Wbp naar AVG. Tevens is gebruik gemaakt van de Handleiding Algemene verordening gegevensbescherming die in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid is opgesteld. Ook hebben het Nederlands Juristenblad en de Gemeentestem een aantal artikelen gepubliceerd met betrekking tot de AVG en verwerkersovereenkomsten. Deze zijn eveneens geanalyseerd. Genoemde boeken en tijdschriften zijn betrouwbaar, valide en efficiënt. Bovendien is gebruik gemaakt van betrouwbare digitale bronnen zoals www.kluvernavigator.nl, www.legalintelligence.com en www.autoriteitpersoonsgegevens.nl. Tot slot is gebruik gemaakt van interne documenten van de gemeente Terneuzen. Het gebruik van meerdere bronnen wordt ook wel triangulatie genoemd.¹⁰ Op basis van deze bronnen kan een antwoord worden gegeven op de eerste deelvraag en is er een basis gelegd voordat dieper op het onderwerp wordt ingegaan. (*onderzoeksstrategie: rechtsbronnen- en literatuuronderzoek, methode: inhoudsanalyse*)

De beantwoording van de tweede deelvraag wordt geformuleerd door een onderzoek naar het recht gekoppeld aan een onderzoek naar de praktijk. De gemeente Terneuzen werkt samen met verschillende leveranciers en wil hier graag een duidelijk overzicht van. Om een overzicht van alle leveranciers te verkrijgen, zijn interne documenten van de gemeente Terneuzen geraadpleegd. Om een antwoord te geven op de vraag of een verwerkersovereenkomst met de leveranciers moet worden opgesteld, zijn de bronnen (de Verordening, jurisprudentie, vakliteratuur, databanken en elektronische bronnen) en uitkomsten van de eerste deelvraag van belang. In de eerste deelvraag wordt namelijk onder andere antwoord gegeven op de vraag in welke gevallen een verwerkersovereenkomst moet worden opgesteld. Aan de hand van de bronnen en bevindingen van de eerste deelvraag is een overzicht van de verschillende leveranciers opgesteld. Per leverancier is gekeken of aan de eisen van de AVG wordt voldaan en of een verwerkersovereenkomst moet worden opgesteld. Met een dergelijk overzicht is het voor de gemeente Terneuzen duidelijk met welke leveranciers zij een verwerkersovereenkomst moet sluiten. (*onderzoeksstrategie: rechtsbronnen- en literatuuronderzoek, methode: inhoudsanalyse*)

Voor de beantwoording van de derde deelvraag is tevens een rechtsbronnen- en literatuuronderzoek gedaan. De gemeente Terneuzen werkt samen met verwerkers die voor verschillende afdelingen binnen de gemeente persoonsgegevens verwerken. De verschillende afdelingen binnen de gemeente Terneuzen mogen de persoonsgegevens waarover zij beschikking niet met elkaar delen. De vraag rijst of in die gevallen meerdere verwerkersovereenkomsten moeten worden opgesteld. Bovendien zijn er situaties waarbij de gemeente Terneuzen en een ketenpartner beide verantwoordelijke zijn. Het is voor de gemeente Terneuzen derhalve van belang om te weten hoe zij moet omgaan met ketenpartners. De Verordening is bij de beantwoording van deze deelvraag het uitgangspunt. Hiervoor is gekozen, omdat de Verordening erg betrouwbaar en efficiënt is. Naast de Verordening is er gekeken naar literatuur in de vorm van boeken en tijdschriften. De boeken en tijdschriften die worden geraadpleegd zijn onder andere de Algemene Verordening Gegevensbescherming: artikelsgewijs commentaar, de grip op de AVG, de nieuwe privacywet voor niet-juristen, de Wet bescherming persoonsgegevens in Europees perspectief, Tekstuitgave Privacyverordening, Privacybeleid in 30 checklists: van Wbp naar AVG en de Handleiding Algemene verordening gegevensbescherming. De artikelen die zijn geanalyseerd zijn onder andere van het Nederlands Juristenblad en de Gemeentestem. Tevens is deze vraag voorgelegd aan onder andere een publieksvoorlichter van de Autoriteit Persoonsgegevens, een medewerker van de VNG en aan drie juristen. Tot slot is er gekeken naar media, namelijk databanken en elektronische bronnen. De databanken die zijn gebruikt, zijn Kluwer Navigator en Legal Intelligence. Voor het gebruik van elektronische

¹⁰ Van Schaaijk 2011, p. 87.

bronnen is goed onderzocht of de bronnen betrouwbaar, geldig en kwalitatief zijn. Dit kan per website erg verschillen.¹¹ Interne documenten zijn waar nodig geraadpleegd om inzicht te krijgen in hoe het tot nu toe onder de Wbp was geregeld. Wanneer de AVG, de wet, vakliteratuur, gesprekken met deskundigen, databanken en elektronische bronnen geen verheldering opleverden, is er gekeken naar de huidige werkwijze. (*onderzoeksstrategie: rechtsbronnen- en literatuuronderzoek, methode: inhoudsanalyse*)

Voor de laatste deelvraag wordt de modelverwerkersovereenkomst die de IBD in samenwerking met KING en de VNG heeft opgesteld, geanalyseerd. De laatste deelvraag staat in relatie tot een onderzoek naar de praktijk, maar heeft ook met name betrekking op de juridische aspecten. De GIBIT-voorwaarden zijn eveneens bestudeerd. Op de website van de VNG zijn de GIBIT-voorwaarden te vinden.¹² Naast rechtsbronnen, literatuur en documenten is derhalve ook gebruik gemaakt van elektronische bronnen. Door de VNG wordt het gemeenten aangeraden de GIBIT-voorwaarden op te nemen in het inkoopbeleid en deze te hanteren voor de inkoop van diensten en goederen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie (hierna: ICT). Bij de GIBIT-voorwaarden hoort ook een modelverwerkersovereenkomst waar de gemeente Terneuzen gebruik van zou kunnen maken. De bepalingen uit de verwerkersovereenkomsten zijn naast de bepalingen die voortvloeien uit de Verordening gehouden. In de eerste deelvraag wordt onder andere antwoord gegeven op de vragen wanneer een verwerkersovereenkomst moet worden opgesteld en welke bepalingen hierin moeten worden opgenomen. Zoals is toegelicht, is deze informatie voornamelijk te vinden in de Verordening, en met name art. 28 AVG jo. artt. 32-36 AVG, en vakliteratuur zoals de handleiding Algemene verordening gegevensbescherming. Met deze kennis zijn beide verwerkersovereenkomsten geanalyseerd. De verwerkersovereenkomsten zijn met elkaar vergeleken en er is toegelicht welke verschillen er zijn. Aan de hand hiervan kan de gemeente Terneuzen bepalen welke verwerkersovereenkomst zij wil gaan gebruiken. (*onderzoeksstrategie: rechtsbronnen- en literatuuronderzoek, methode: inhoudsanalyse*)

§ 1.6 Leeswijzer

Nu een introductie op het onderwerp is gegeven, zal in de volgende hoofdstukken de inhoud aan bod komen.

In het eerste inhoudelijke hoofdstuk van dit onderzoeksrapport, hoofdstuk twee, zal worden besproken wat een verwerkersovereenkomst conform de Verordening precies inhoudt. Aan dit hoofdstuk wordt inhoud gegeven door allereerst stil te staan bij wat een verwerkersovereenkomst is en wanneer er een moet worden overeengekomen. Tevens worden de bepalingen die in een verwerkersovereenkomst moeten worden opgenomen, uiteengezet. Ook worden de taken en verplichtingen die een verwerkersovereenkomst met zich mee brengt voor een verwerkingsverantwoordelijke en een verwerker besproken.

In hoofdstuk drie worden de verwerkers die de gemeente Terneuzen daadwerkelijk alleen gebruikt voor haar eigen gegevensverwerking in beeld gebracht. Per verwerker wordt onderzocht of een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen. De regels met betrekking tot het opstellen van een verwerkersovereenkomst zullen worden nagelopen. Per verwerker zal worden toegelicht waarom wel of geen verwerkersovereenkomst moet worden overeengekomen.

In het daaropvolgende hoofdstuk, hoofdstuk vier, worden de bijzondere samenwerkingsverbanden met ketenpartners toegelicht. Zoals al werd aangegeven, maakt de gemeente Terneuzen gebruik van velerlei verwerkers. Bepaalde verwerkers verwerken (persoons)gegevens voor verschillende afdelingen binnen de gemeente. Er zal duidelijk in

¹¹ Van Schaaijk 2011, p. 86.

¹² www.vngrealisatie.nl

kaart moeten worden gebracht of één verwerkersovereenkomst hierbij voldoende is of dat er meerdere moeten worden overeengekomen. Bovendien kan bij bepaalde ketenpartners niet gesproken worden van een verwerkingsverantwoordelijke en een verwerkersrelatie. De ketenpartners kunnen niet terstond als verwerker worden aangemerkt. Er zal worden beschreven hoe de gemeente Terneuzen moet handelen ten opzichte van haar ketenpartners.

De laatste deelvraag wordt in hoofdstuk vijf uitgewerkt. Dit hoofdstuk heeft betrekken op twee modelverwerkersovereenkomsten. De IBD heeft in samenwerking met KING en VNG een modelverwerkersovereenkomst opgesteld. En ook de VNG heeft een modelverwerkersovereenkomst opgesteld met daarin de GIBIT-voorwaarden. Er zal kort worden stilgestaan bij de genoemde organisaties. Tevens zullen de verschillen en overeenkomsten tussen deze twee verwerkersovereenkomsten in dit hoofdstuk worden belicht.

Tot slot wordt in het nakomend hoofdstuk de conclusies van het onderzoek toegelicht. Daarnaast worden er aan de gemeente Terneuzen aanbevelingen gedaan, zodat zij hiermee het probleem kan aanpakken.

Hoofdstuk 2 | Verwerkersovereenkomsten conform de AVG

In dit eerste inhoudelijke hoofdstuk wordt ingegaan op de algemene bepalingen met betrekking tot verwerkersovereenkomsten. Tevens wordt toegelicht wat een verwerkersovereenkomst is en in welke gevallen er een moet worden overeengekomen. De bepalingen die moeten worden opgenomen in een verwerkersovereenkomst worden uiteengezet. Daarnaast worden de taken en verplichtingen van een verwerkingsverantwoordelijke en een verwerker beschreven. Tot slot komt de aansprakelijkheid van beide partijen en de boetebevoegdheid van de Autoriteit Persoonsgegevens aan bod.

§ 2.1 Inleiding

Voordat een onderzoek naar de praktijk kan worden verricht, zullen de algemene bepalingen die van toepassing zijn voor een verwerkersovereenkomst moeten worden uiteengezet. Het is van belang om op de hoogte te zijn van alle regels met betrekking tot de verwerkersovereenkomsten, verwerkingsverantwoordelijke en verwerker voordat een toepassing/toetsing van de regels in de praktijk kan plaatsvinden. De gemeente Terneuzen maakt gebruik van verschillende verwerkers en het is voor de ambtenaren niet altijd even duidelijk of een verwerkersovereenkomst moet worden overeengekomen. Afhankelijk van de omstandigheden moet worden gekeken of de regels uit de Verordening van toepassing zijn. Alvorens hier verder op ingegaan kan worden, moet een basis worden gelegd omtrent de nieuwe privacywetgeving.

§ 2.2 Definitie verwerkersovereenkomst

Wanneer een verwerkingsverantwoordelijke aan een andere organisatie, een verwerker, een opdracht verstrekt waarbij sprake is van het verwerken van persoonsgegevens, dient de verwerkingsverantwoordelijke een verwerkersovereenkomst af te sluiten.¹³ Door een verwerkersovereenkomst overeen te komen, sluit de verwerkingsverantwoordelijke de mogelijkheid uit dat de andere organisatie de persoonsgegevens voor eigen doeleinden mag verwerken. Alleen verwerkers die voldoende garantie bieden dat zij aan de eisen van de Verordening voldoen, mogen worden ingeschakeld. Zo blijven de rechten van betrokkenen gewaarborgd. Dit doet niet af van het feit dat de verwerkingsverantwoordelijke nog steeds verantwoordelijk is voor de naleving van de Verordening, ook al worden de gegevensverwerkingen door een verwerker uitgevoerd.¹⁴ Alvorens nader wordt ingegaan op de vereisten van een verwerkersovereenkomsten, worden de termen verwerkingsverantwoordelijke, verwerker, persoonsgegevens en verwerking toegelicht om meer duidelijkheid te verschaffen.

§ 2.2.1 Verwerkingsverantwoordelijke

Een organisatie is aan te merken als verwerkingsverantwoordelijke indien de organisatie verantwoordelijk is voor de verwerking van (persoons)gegevens en verantwoordelijk kan worden gehouden voor de naleving van de verplichtingen die voortvloeien uit de Verordening. De definitie die de Verordening geeft, luidt als volgt: *“een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat, alleen of samen met anderen, het doel van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt; wanneer de doelstellingen van en de middelen voor deze verwerking in het Unierecht of het lidstatelijke recht worden vastgesteld, kan daarin worden bepaald wie de verwerkingsverantwoordelijke is of volgens welke criteria deze wordt aangewezen”*.¹⁵ Hierbij gaat het dus om de organisatie die het doel en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt. Bij het beoordelen van wie de verwerkingsverantwoordelijke is, kunnen drie categorieën van situaties worden

¹³ www.rijksoverheid.nl (zoek op *verwerkersovereenkomst*, *model verwerkersovereenkomst*).

¹⁴ www.autoriteitspersoonsgegevens.nl (zoek op *dossier AVG*, *verwerkersovereenkomst*, *verantwoordingsplicht*).

¹⁵ Art. 4 lid 7 AVG

onderscheiden: de verwerkingsverantwoordelijkheid vloeit voort uit een uitdrukkelijke juridische bevoegdheid, uit een impliciete bevoegdheid of uit feitelijke invloed.¹⁶ Door te beoordelen welke organisatie de verwerking initieert, wie bepaalt waarom de desbetreffende verwerking plaatsvindt en welke mate van vrijheid een organisatie heeft bij de verwerking, wordt bepaald welke organisatie de doelen en middelen vaststelt. Door te bekijken welke organisatie aanwijzingen geeft of ontvangt voor de verwerking kan de mate waarin een organisatie vrijheid heeft, worden bepaald. Het is ook van belang om vast te stellen welke organisatie de vrijheid heeft bij het geven van toegang tot de verwerking en welke organisatie de termijn voor de verwerking bepaalt. Hetgeen hierbij daadwerkelijk de doorslag geeft, is de feitelijke gang van zaken.¹⁷

§ 2.2.2 Verwerker

Een organisatie is als verwerker aan te merken als zij persoonsgegevens verwerkt ten behoeve van een verwerkingsverantwoordelijke en niet rechtstreeks aan het gezag van een verwerkingsverantwoordelijke onderworpen is. De definitie uit de Verordening luidt als volgt: *“een natuurlijk persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat ten behoeve van de verwerkingsverantwoordelijke persoonsgegevens verwerkt”*.¹⁸ De verwerker voert de verwerking uit binnen het doel en de middelen die gesteld zijn door een verwerkingsverantwoordelijke. De verwerker heeft geen zeggenschap over de wijze van verwerking, maar heeft alleen een uitvoerende taak.¹⁹ Over verwerkerschap valt niet te spreken indien een organisatie alleen een opdracht krijgt van een verwerkingsverantwoordelijke. De uit te voeren opdracht moet primair gericht zijn op het verwerken van persoonsgegevens.²⁰ Het is mogelijk dat een verwerker meerdere verwerkingen tegelijk uitvoert in het belang van velerlei verwerkingsverantwoordelijken. Daarnaast kan een verwerkingsverantwoordelijke ook meerdere verwerkers inschakelen. Tot slot bestaat de mogelijkheid dat een verwerker een of meerdere subverwerkers aanstelt; dit kan slechts indien de verwerkingsverantwoordelijke hier toestemming voor heeft gegeven. Een verwerkingsverantwoordelijke kan een opdracht delegeren aan een verwerker. Hierbij krijgt een verwerker handelingsvrijheid voor de wijze waarop de belangen van een verwerkingsverantwoordelijke worden behartigd. Wanneer een natuurlijk persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan geen bevoegdheid of legitimiteit heeft bij de verwerking van persoonsgegevens, is deze aan te merken als derde.²¹

§ 2.2.3 Persoonsgegevens

Het begrip persoonsgegevens is waar het bij de verwerking, die de verwerker ten behoeve van de verwerkingsverantwoordelijke verricht, in de eerste plaats om gaat. Inhoudelijk is er niet veel verandering te constateren bij de centrale definities van het privacyrecht. Echter, de reikwijdte van het begrip persoonsgegevens is in zekere mate verruimd. In de rechtsoverweging wordt een ruime uitleg gegeven met betrekking tot de identificeerbaarheid van een natuurlijke persoon.²² Het betreft dus geen rechtspersoon of een overledene.²³ Het begrip persoonsgegevens wordt ingevuld aan de hand van de volgende definitie: *“alle informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon”*.²⁴ Informatie wordt als identificeerbaar beschouwd indien een natuurlijke persoon direct of indirect kan worden geïdentificeerd aan de hand van deze informatie. Hierbij kan gedacht worden aan een identificatienummer, een naam, een foto, locatiegegevens, een e-mailadres, persoonskenmerken of andere identiteitskenmerken, zoals de culturele

¹⁶ Schermer, Hagenauw & Falot 2018, p. 32.

¹⁷ HvJ EU 28 juli 2011, C-350/10, *Jur. I* 2011 (*Swift*).

¹⁸ Art. 4 lid 8 AVG

¹⁹ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 26.

²⁰ Schermer, Hagenauw & Falot 2018, p. 33.

²¹ Art. 4 lid 10 AVG

²² r.o. 26 AVG

²³ Berkvens & Jakimowicz 2016, p. 24 en r.o. 27 AVG

²⁴ Art. 4 lid 1 AVG

identiteit.²⁵ Samenvattend omvatten persoonsgegevens alle informatie die direct of indirect herleidbaar is naar een natuurlijke persoon. Wanneer een verwerkingsverantwoordelijke zelf niet in staat is om met de gegevens een natuurlijke persoon te identificeren, wil dat nog niet zeggen dat het niet om persoonsgegevens gaat. De Rijksdienst voor het Wegverkeer kan bijvoorbeeld een persoon identificeren aan de hand van een kenteken, maar een andere organisatie kan dit niet. Desondanks is een kenteken een persoonsgegeven.

§ 2.2.4 Verwerking

Een organisatie moet eerst vaststellen of de handelingen die worden verricht met gegevensverwerkingen zijn. Volgens de Verordening is elke bewerking of elk geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens een verwerking.²⁶ Veel voorkomende bewerkingen zijn het vastleggen, verzamelen, structureren, ordenen, bijwerken of wijzigen, opslaan, raadplegen, opdragen, verstrekken, gebruiken, verspreiden, wissen en vernietigen van persoonsgegevens. In het kort is een verwerking dus iedere handeling met persoonsgegevens. Het is niet van belang of de handeling handmatig of geautomatiseerd wordt verricht. In beide gevallen kan gesproken worden van een verwerking. Dit is echter wel van belang voor de vraag of de verwerking onder de AVG valt. Indien sprake is van een niet-geautomatiseerde verwerking is sprake van verwerken als de persoonsgegevens bestemd zijn om in een bestand te worden opgenomen of al zijn opgenomen conform art. 2 lid 1 AVG. Tevens is het gebruiken en plaatsen van informatie op internet aan te merken als een verwerking. Onder de Richtlijn 95/46/EG werden in het Costéja-arrest het beschikbaar stellen en indexeren door zoekmachines al beschouwd als een verwerking.²⁷ Eveneens is eerder in het Lindqvist-arrest bepaald dat onder een verwerking ook het publiceren van informatie, dat in ongestructureerde vorm gebeurt, op internet kan worden verstaan.²⁸ Een nieuw recht met betrekking tot verwerkingen is opgenomen in de Verordening. Art. 4 lid 1 AVG jo. art. 18 AVG geven de mogelijkheid om een verwerking te beperken. Persoonsgegevens worden in dat geval tijdelijk niet of minder verwerkt totdat een bezwaar van een betrokkene of probleem is opgelost. Ter beperking van de persoonsgegevens zouden de gegevens eventueel tijdelijk naar een ander verwerkingssysteem kunnen worden overgebracht.²⁹

Hoe de verwerking van persoonsgegevens dient te geschieden, is opgenomen in de AVG.³⁰ Voor de verwerking zijn algemene regels en regels voor de verwerkingsverantwoordelijken en verwerkers vervaardigd. Deze regels zijn afgestemd op de beginselen en doelen die gelden voor een verwerking. De Verordening gaat uit van de volgende zes basisbeginselen.

Het eerste beginsel waaraan een verwerking van persoonsgegevens moet voldoen, is dat de verwerking transparant, rechtmatig en behoorlijk moet zijn. Persoonsgegevens mogen alleen worden verwerkt voor gerechtvaardigde doeleinden. Het moet voor betrokkenen inzichtelijk zijn op welke wijze en in hoeverre persoonsgegevens worden verwerkt. Niet alleen bij de verwerking van persoonsgegevens moet aan deze eisen worden voldaan, ook bij een verzoek om inzage of het afhandelen van bezwaren moeten zij in acht worden genomen.³¹ De term rechtmatig doelt op een verwerking die niet in strijd handelt met het omgeschreven recht.³² Op grond van art. 6 lid 1 sub a AVG is sprake van een rechtmatige verwerking, indien een betrokkene toestemming heeft gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens voor een of meer doeleinden. Volgens de Verordening kan onder toestemming worden verstaan een specifieke, vrije, ondubbelzinnige en geïnformeerde

²⁵ De Vries & Meijer, Gst. 2017/132, afl. 7460, p. 130-140.

²⁶ Art. 4 lid 2 AVG

²⁷ HvJ EU 13 mei 2014, C-131/12, *Jur. I* 2014 (*Google/Costéja*).

²⁸ HvJ EU 6 november 2003, C-101/01, *Jur. I* 2003 (*Göta hovrätt/Lindqvist*).

²⁹ r.o. 67 AVG

³⁰ Art. 5 AVG

³¹ Art. 15 AVG jo. art. 21 AVG

³² Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 40.

wilsuiting waarmee de betrokkene de verwerking van zijn persoonsgegevens aanvaardt.³³ Deze toestemming moet worden gegeven door middel van een actieve handeling.³⁴ De vraag naar toestemming dient apart te worden gesteld, zodat deze niet wordt 'verstoppt' in een grote lap tekst.³⁵ Tevens dient de vraag in een begrijpelijke en duidelijke vorm te worden gesteld.³⁶ Eveneens is sprake van rechtmatigheid indien aan het noodzakelijkheids criterium is voldaan of op verzoek van een betrokkene maatregelen dienen te worden genomen met betrekking tot de verwerking vóór de sluiting van een overeenkomst.³⁷ Onder noodzakelijk wordt verstaan dat een overeenkomst niet goed kan worden nagekomen zonder de verwerking van persoonsgegevens.³⁸ Een verwerking is per definitie noodzakelijk als de verwerking nodig is om te voldoen aan een wettelijke verplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust, om de vitale belangen van een betrokkene of andere natuurlijke persoon te beschermen, voor de vervulling van een taak van algemeen belang of een taak in het kader van de uitoefening van het openbaar gezag of voor de behartiging van gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of een derde.³⁹ Bij de laatste grondslag dient een belangenafweging te worden gemaakt tussen de belangen, grondrechten en fundamentele vrijheden van de betrokken en de belangen van de verwerkingsverantwoordelijke.⁴⁰ Voor verwerkingen door overheidsinstanties, zoals de gemeente Terneuzen, geldt de laatste grondslag niet. Overheidsinstanties kunnen zich niet beroepen op verwerkingen ingevolge een eigen belang.⁴¹

Het tweede beginsel waaraan een verwerking moet voldoen, is het beginsel van doelbinding. De persoonsgegevens mogen op grond van art. 5 lid 1 sub b AVG slechts worden verzameld voor uitdrukkelijk omschreven, welbepaalde en gerechtvaardigde doeleinden. De gerechtvaardigde en specifieke doeleinden moeten voorafgaand aan de verwerking zijn vastgesteld en omschreven. Indien een doel niet in strijd is met de wet en er een reden is voor de inperking van het grondrecht privacy, kan gesproken worden van een gerechtvaardigd doel.⁴² Bovendien mogen persoonsgegevens niet verder worden verwerkt indien dit niet op verenigbare wijze wordt gedaan. Het nader verwerken van persoonsgegevens met een ander doel dan waarvoor zij zijn verzameld, is slechts geoorloofd als de verdere verwerking verenigbaar is met het aanvankelijke doel van de verzameling conform art. 6 lid 4 AVG.⁴³

Het beginsel van minimale gegevensverwerking is het derde beginsel waaraan een verwerking moet voldoen. Op grond van art. 5 lid 1 sub c AVG moet een verwerking ter zake dienend en toereikend zijn en beperkt tot wat noodzakelijk is voor de doeleinden. Dit beginsel brengt met zich mee dat niet meer persoonsgegevens mogen worden verwerkt dan noodzakelijk is ten behoeve van het doel. Tevens moeten de persoonsgegevens zo snel mogelijk worden gewist of onherkenbaar worden gemaakt. Tot slot vloeit uit dit beginsel voort dat als het doel van de verwerking niet op een andere manier dan door de verwerking van persoonsgegevens kan worden verwezenlijkt, de verwerking geoorloofd is.⁴⁴

In art. 5 lid 1 sub d AVG wordt het juistheidsbeginsel weergegeven. Dit beginsel houdt in dat maatregelen moeten worden genomen om onjuiste persoonsgegevens, gelet op de doeleinden waarvoor de gegevens worden verwerkt, te rectificeren of te wissen. De persoonsgegevens moeten te allen tijde juist zijn en zo nodig worden geactualiseerd. Om

³³ Art. 4 lid 11 AVG

³⁴ Berkvens & Jakimowicz 2016, p. 25 en r.o. 32 AVG

³⁵ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 51.

³⁶ Art. 7 lid 2 AVG

³⁷ Art. 6 lid 1 sub b AVG

³⁸ Rb Utrecht 21 maart 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BW1070 (*OV-chipkaart studenten*).

³⁹ Art. 6 lid 1 sub c, d, e & f AVG.

⁴⁰ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 46.

⁴¹ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 47.

⁴² Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 40.

⁴³ Berkvens & Jakimowicz 2016, p. 30 en r.o. 50 AVG

⁴⁴ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 41.

deze juistheid te borgen, heeft de verwerkingsverantwoordelijke een vergaande inspanningsplicht. De verwerkingsverantwoordelijke mag niet afwachten totdat betrokkenen gaan klagen over achterhaalde of onjuiste persoonsgegevens.⁴⁵ Indien persoonsgegevens onjuist of achterhaald zijn, moeten deze worden gewist.

Het beginsel opslagbeperking is het vijfde beginsel waaraan een verwerking moet voldoen. Dit beginsel houdt in dat de persoonsgegevens niet langer mogen worden bewaard dan voor de doeleinden noodzakelijk is.⁴⁶ De Verordening noemt geen termijnen voor het bewaren van de persoonsgegevens, maar verlangt van de verwerkingsverantwoordelijke dat deze concrete termijnen vaststelt voor een periodieke toetsing of het wissen van persoonsgegevens. De verwerkingsverantwoordelijke hoeft geen tijdstip te noemen; de termijnen mogen functioneel omschreven worden, maar er moet wel een duidelijk vast te stellen eind zijn.⁴⁷ Voornoemde bepaling is niet van toepassing indien de persoonsgegevens gedurende een langere periode moeten worden bewaard ten bate van een wettelijke bepaling ex. art. 6 lid 1 sub c AVG. Eveneens wordt het beginsel beperkt als de persoonsgegevens een langere periode dienen te worden bewaard met het oog op wetenschappelijk of historisch onderzoek of archivering voor het algemeen belang of statistische doeleinden. Wat betreft deze uitzonderingen moeten passende maatregelen worden getroffen om betrokkenen te beschermen.⁴⁸

Tot slot dient de verwerking van persoonsgegevens goed beveiligd te worden en vertrouwelijk te blijven. Het zesde en laatste beginsel staat ook wel bekend als het integriteits- en vertrouwelijkheidsbeginsel. Bij de verwerking van persoonsgegevens dienen passende organisatorische en technische maatregelen genomen te worden, zodat een passende beveiliging gewaarborgd is.⁴⁹ De passende maatregelen moeten zorgdragen voor de beveiliging van persoonsgegevens, zodat deze beschermend zijn tegen onrechtmatige of ongeoorloofde verwerking en tegen vernietiging, beschadiging of onopzettelijk verlies. Deze maatregelen zijn opgenomen in de artikelen 32, 33 en 34 van de Verordening. In afdeling twee van hoofdstuk vier wordt beschreven op welke wijze de verwerking van persoonsgegevens dient te worden beveiligd. Bovendien bevat deze afdeling informatie met betrekking tot de meldplicht die geldt bij een datalek. Hier wordt in paragraaf 2.6.1 van dit onderzoeksrapport nader op ingegaan.

De verwerking van bijzondere categorieën van persoonsgegevens gaat wat betreft de bescherming nog een stapje verder. Bij bijzondere persoonsgegevens gaat het om informatie over bijvoorbeeld etnische afkomst, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, genetische gegevens en seksuele gerichtheid.⁵⁰ In eerste instantie is de verwerking van deze persoonsgegevens verboden, tenzij aan een van de voorwaarden uit art. 9 lid 2 AVG wordt voldaan. Indien een betrokkene uitdrukkelijke toestemming heeft gegeven voor de verwerking van zijn of haar persoonsgegevens, is de verwerking rechtmatig.⁵¹ Op grond van art. 9 lid 2 sub b AVG is een verwerking ook toegestaan indien dit noodzakelijk is ter uitvoering van wettelijke verplichtingen en de uitoefening van rechten op het gebied van het socialezekerheidsrecht, socialebeschermingsrecht en arbeidsrecht.⁵² Een andere uitzondering voor het verwerken van bijzondere persoonsgegevens is de verwerking die noodzakelijk is ter bescherming van de vitale belangen van een betrokkene of een andere natuurlijke persoon. De persoon dient niet in staat te zijn toestemming te geven voor de verwerking.⁵³ Daarnaast is een verwerking rechtmatig indien deze wordt

⁴⁵ Art. 83 lid 5 sub a AVG

⁴⁶ Art. 5 lid 1 sub e AVG jo. art. 89 lid 1 AVG

⁴⁷ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 42.

⁴⁸ Art. 89 lid 1 AVG

⁴⁹ Art. 5 lid 1 sub f AVG

⁵⁰ Art. 9 lid 1 AVG

⁵¹ Art. 9 lid 2 sub a AVG jo. art. 6 lid 1 sub a AVG

⁵² Art. 6 lid 1 sub c AVG

⁵³ Art. 9 lid 2 sub c AVG jo. art. 6 lid 1 sub d AVG

uitgevoerd door een organisatie die op politiek, godsdienstig, levensbeschouwelijk of vakbondsgebied werkzaam is en de verwerking betrekking heeft op de leden en oud-leden conform art. 9 lid 2 sub d AVG jo. art. 6 lid 1 sub f AVG. Bovendien is een verwerking legitiem indien de betrokkene de persoonsgegevens zelf heeft openbaar gemaakt.⁵⁴ De uitzondering uit art. 9 lid 2 sub f AVG jo art. 6 lid 1 sub f AVG heeft betrekking op gegevens die noodzakelijk zijn voor gerechtelijke procedures. Ingevolge art. 9 lid 2 sub g AVG jo. art. 6 lid 1 sub e AVG is de verwerking van bijzondere persoonsgegevens toegestaan om redenen van een zwaarwegend algemeen belang met een wettelijke grondslag. De achtste uitzondering betreft verwerkingen die noodzakelijk zijn voor medische redenen met betrekking tot arbeid.⁵⁵ Op grond van art. 9 lid 2 sub i AVG jo. art. 6 lid 1 sub e AVG is een verwerking geoorloofd indien de verwerking van algemeen belang is op het gebied van de volksgezondheid. Tot slot is het toegestaan om bijzondere persoonsgegevens te verwerken indien dit noodzakelijk is voor historisch of wetenschappelijk onderzoek, statistische doeleinden of voor archivering in het algemeen belang.⁵⁶

Onder de Wbp wordt een aantal zaken, waaronder een foto, aangemerkt als bijzondere persoonsgegevens.⁵⁷ Tevens wordt een burgerservicenummer (hierna: BSN) aangemerkt als een bijzonder persoonsgegeven onder de Wbp.⁵⁸ Vanaf de inwerkingtreding van de Verordening wordt een BSN niet meer aangemerkt als een bijzonder persoonsgegeven.⁵⁹

§ 2.3 Verplichting tot overeenkomen

Indien een organisatie besluit om bepaalde gegevensverwerkingen uit te besteden aan een andere organisatie, dienen er onderlinge afspraken te worden vastgelegd. Dit kan in de vorm van een verwerkersovereenkomst. Om te kunnen bepalen of een verwerkersovereenkomst moet worden overeengekomen, moet een antwoord worden gegeven op twee vragen. Ten eerste moet een antwoord worden gegeven op de vraag of de organisatie waaraan gegevensverwerkingen worden uitbesteed, werkt met persoonsgegevens. Vervolgens dient een antwoord te worden gegeven op de vraag of de relatie tussen de twee organisaties beschouwd kan worden als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en een verwerker.⁶⁰ Bepalend daarvoor zijn de zeggenschap en bevoegdheid die de twee organisaties hebben ten aanzien van de verwerking van persoonsgegevens. Zoals al eerder is beschreven, gaat het hierbij om wie er formeel gezien bevoegd is om het doel en de middelen van de verwerking te bepalen. Bepaalt bijvoorbeeld de organisatie waaraan de gegevensverwerkingen worden uitbesteed zelf voor welk doel de persoonsgegevens worden verwerkt, dan valt niet te spreken van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerkersrelatie. Als er sprake is van een relatie waarbij de ene organisatie persoonsgegevens verwerkt ten behoeve van de andere organisatie, die tevens het doel en de middelen heeft vastgesteld, is er sprake van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerkersrelatie en zal een verwerkersovereenkomst moeten worden overeengekomen.

§ 2.4 Op te nemen bepalingen

In de Verordening wordt een gedetailleerdere beschrijving gegeven van waar een verwerkersovereenkomst aan moet voldoen. Onder het regime van de Wbp werd bepaald dat de uitvoering van verwerkingen door een verwerker moest worden geregeld in een verwerkersovereenkomst.⁶¹ Tevens werd bepaald dat een verwerker slechts in opdracht van een verwerkingsverantwoordelijke persoonsgegevens mocht verwerken en dat de verwerkingsverantwoordelijke passende technische en organisatorische maatregelen

⁵⁴ Art. 9 lid 2 sub e AVG

⁵⁵ Art. 9 lid 2 sub h AVG jo. art. 6 lid 1 sub b en c AVG

⁵⁶ Art. 9 lid 2 sub j AVG jo. art. 6 lid 1 sub e AVG

⁵⁷ Rb. Rotterdam 2 juni 2008, ECLI:NL:RBROT:2008:BM0412 en HR 23 maart 2010, ECLI:NL:PHR:2010:BK6331.

⁵⁸ www.autoriteitpersoonsgegevens.nl (zoek op *blijft BSN straks een bijzonder persoonsgegeven?*).

⁵⁹ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 293.

⁶⁰ KING & VNG 2017, p. 7.

⁶¹ Art. 14 lid 2 Wbp

moest nemen.⁶² Naast deze vereisten stelde de Wbp geen nadere verplichtingen aan een verwerkersovereenkomst. Onder het regime van de Verordening is dit anders. De AVG geeft in art. 28 lid 3 een aantal zaken aan die moeten worden geregeld in een verwerkersovereenkomst:

- het onderwerp en de duur van de verwerking;
- de aard en het doel van de verwerking;
- het type persoonsgegevens en de categorieën van betrokkenen;
- de rechten en verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke.

Tevens wordt in art. 28 lid 3 sub a tot en met sub h AVG bepaald dat de volgende bepalingen met betrekking tot de verwerker dienen te worden opgenomen in een verwerkersovereenkomst:

- de verwerker verwerkt persoonsgegevens alleen onder de schriftelijke instructies van de verwerkingsverantwoordelijke;
- de verwerker waarborgt dat de toegang tot de persoonsgegevens is beperkt tot gemachtigde personen;
- de verwerker dient minimaal hetzelfde niveau van beveiliging te hanteren ten opzichte van de persoonsgegevens als de verwerkingsverantwoordelijke;
- de verwerker mag geen sub-verwerker inschakelen zonder voorafgaande toestemming van de verwerkingsverantwoordelijke;
- de verwerker dient alle mogelijke ondersteuning te bieden bij het nakomen van de verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke bij de beantwoording van verzoeken met betrekking tot de rechten van betrokkenen;
- de verwerker assisteert de verwerkingsverantwoordelijke bij het nakomen van de verplichtingen met betrekking tot de beveiliging van persoonsgegevens en de meldplicht bij datalekken;
- de verwerker dient na beëindiging van de verwerkersovereenkomst de verwerkte persoonsgegevens te wissen of terug te geven aan de verwerkingsverantwoordelijke;
- de verwerker dient alle informatie die nodig is om aantoonbaar te maken dat de verwerkingsverantwoordelijke aan de verplichtingen van de AVG voldoet ter beschikking stellen. Dit geldt ook voor de informatie die nodig is om audits te houden.

De Europese Commissie en de Autoriteit Persoonsgegevens hebben ook standaardcontractbepalingen vastgesteld waarvan verwerkingsverantwoordelijken en verwerkers gebruik kunnen maken.

§ 2.5 Taken en verplichtingen

Verwerkingsverantwoordelijken zijn verantwoordelijk voor de zorgvuldige en rechtmatige omgang met persoonsgegevens. Tevens bepaalt een verwerkingsverantwoordelijke het doel van en de middelen voor de verwerking. Het merendeel van de verplichtingen uit de Verordening is dan ook gericht aan een verwerkingsverantwoordelijke. De verwerker ondersteunt de verwerkingsverantwoordelijke bij het uitvoeren van bepaalde plichten en handelt alleen op basis van zijn schriftelijke instructies. In deze paragraaf worden de belangrijkste taken en verplichtingen met betrekking tot de verwerkersovereenkomst van beide partijen toegelicht. Volledigheidshalve worden de overige taken en verplichtingen kort genoemd.

§ 2.5.1 Verwerkingsverantwoordelijke

De verwerkingsverantwoordelijke is verplicht om organisatorische en technische maatregelen te nemen om naleving van de AVG te waarborgen. Hierbij moet rekening

⁶² Art. 12 Wbp jo. art. 13 Wbp

worden gehouden met de aard, de context, de omvang en het doel van de verwerking, alsmede de waarschijnlijkheid en de ernst van de risico's voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. Om aan te kunnen tonen dat aan de verplichtingen uit de Verordening wordt voldaan, kan worden aangemerkt dat passende maatregelen in overeenstemming zijn met de goedgekeurde gedragscodes en certificeringsmechanismen van geaccrediteerde certificeringsorganen of de Autoriteit Persoonsgegevens. De maatregelen dienen geëvalueerd te worden, zodat er, indien nodig, aanpassingen kunnen worden doorgevoerd om het beleid te actualiseren.⁶³ De zwaarte van de maatregelen is afhankelijk van de gevoeligheid van de persoonsgegevens. Het spreekt voor zich dat hoe gevoeliger de persoonsgegevens zijn, hoe zwaarder de maatregelen moeten zijn.⁶⁴

Bovendien is de verwerkingsverantwoordelijke verplicht om aan te tonen dat, gelet op de AVG, de verwerking geoorloofd is. Dit kan middels een gegevensbeschermingsbeleid ofwel een privacybeleid. In een gegevensbeschermingsbeleid wordt beschreven hoe een organisatie omgaat met de bescherming van persoonsgegevens. Tevens wordt de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de beginselen privacy by design en privacy by default beschreven. Privacy by design houdt in dat een organisatie bij de ontwikkeling van producten en diensten aandacht besteedt aan privacyverhogende maatregelen.⁶⁵ Tevens moet er rekening worden gehouden met dataminimalisatie.⁶⁶ Van privacy by default is sprake wanneer de standaard instellingen (genomen maatregelen) de privacy maximaal waarborgen.⁶⁷

Een andere verplichting die voortvloeit uit de Verordening is de verplichting tot het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst bij het uitbesteden van gegevensverwerkingen door een verwerkingsverantwoordelijke aan een verwerker. In paragraaf 2.3 is beschreven wanneer een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen. Welke bepalingen in een verwerkersovereenkomst moeten worden opgenomen, is in paragraaf 2.4 beschreven.

Tevens dient een register bijgehouden te worden van de verwerkingsactiviteiten die de verwerkingsverantwoordelijke verricht. De verwerkingsverantwoordelijke kan met het register aantonen dat de regels uit de Verordening worden nageleefd. Het register draagt dus bij aan de verantwoordingsplicht die op de verwerkingsverantwoordelijke rust. Het register dient in schriftelijke vorm, waaronder ook elektronische vorm, te worden opgesteld.

Art. 30 lid 1 AVG geeft weer welke gegevens het register dient te bevatten:

- de naam en contactgegevens van de verwerkingsverantwoordelijke, eventuele vertegenwoordiger en de functionaris voor gegevensbescherming;
- de verwerkingsdoeleinden;
- een beschrijving van de categorieën van betrokkene en persoonsgegevens;
- de categorieën van ontvangers waaraan persoonsgegevens worden verstrekt;
- de doorgifte van persoonsgegevens aan een derde land of internationale organisatie;
- de beoogde bewaartermijnen;
- een algemene beschrijving van de organisatorische en technische beveiligingsmaatregelen.

Indien een organisatie minder dan 250 personen in dienst heeft, geldt de registratieplicht niet. Als verwerkingen risico's voor de rechten en vrijheden van betrokkenen met zich meebrengen, de verwerkingen niet incidenteel zijn of zij bijzondere persoonsgegevens of gegevens met betrekking tot strafbare feiten en strafrechtelijke veroordelingen bevatten, is

⁶³ Art. 24 lid 1 AVG

⁶⁴ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 116.

⁶⁵ Kranenburg & Verhey 2011, p. 190.

⁶⁶ www.autoriteitpersoonsgegevens.nl (zoek op *privacy by design*).

⁶⁷ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 119 jo. art. 25 AVG

de registratieplicht wel van toepassing.⁶⁸ De gemeente Terneuzen heeft ruim 470 ambtenaren in dienst; de registratieplicht is dus van toepassing voor de gemeente.

Naast de registratieplicht heeft de verwerkingsverantwoordelijke een informatieplicht. Dit houdt in dat de betrokkenen op de hoogte moeten worden gehouden over de verwerking van hun persoonsgegevens en de rechten die hieruit voortvloeien. In de eerste twee leden van artikel 13 van de Verordening worden de zaken waarover informatie moet worden verschaft, genoemd. Conform art. 12 AVG dient de verwerkingsverantwoordelijke de betrokkenen te informeren over welke rechten zij hebben met betrekking tot de verwerking, wat deze rechten inhouden en op welke wijze zij ingeroepen kunnen worden. In de artikelen 15 tot en met 22 van de Verordening worden de volgende rechten aan betrokkenen toegekend: het recht op inzage, het recht op rectificatie, het recht op gegevenswissing of vergetelheid, het recht op beperking van de verwerking, het recht op overdraagbaarheid van gegevens, het recht van bezwaar en het recht om niet te worden onderworpen aan uitsluitend geautomatiseerde verwerkingen.

Sinds 1 januari 2016 is de meldplicht datalekken van kracht.⁶⁹ De meldplicht datalekken houdt in dat organisaties een melding moeten doen over een inbreuk in verband met persoonsgegevens bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Van een datalek of inbreuk kan gesproken worden indien persoonsgegevens zijn verloren gegaan, vernietigd, verstrekt, gewijzigd of toegankelijk gemaakt.⁷⁰ Op grond van art. 33 lid 1 AVG dient de verwerkingsverantwoordelijke binnen 72 uur na kennisname van de inbreuk een melding te maken, tenzij het onwaarschijnlijk is dat het datalek een risico oplevert voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. Als het niet mogelijk is om binnen drie dagen een melding te doen, mag er een pro forma melding worden gedaan die, zodra het mogelijk is, aangevuld dient te worden.⁷¹ Conform lid 2 dient de verwerker de verwerkingsverantwoordelijke in kennis te stellen van een inbreuk zodra deze bekend is. In de melding aan de Autoriteit Persoonsgegevens moeten de aard van het datalek, de naam en de contactgegevens van de functionaris gegevensbescherming of een ander contactpunt, de te verwachten gevolgen van de inbreuk en de beoogde maatregelen ten behoeve van de inbreuk zijn opgenomen.⁷² Indien de inbreuk in verband met persoonsgegevens een risico voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen met zich meebrengt, moet de betrokkene hiervan op de hoogte worden gesteld ex. art. 34 lid 1 AVG.⁷³ Wanneer een verwerkingsverantwoordelijke passende organisatorische en technische maatregelen heeft genomen, achteraf maatregelen heeft genomen om het hoge risico voor de rechten en vrijheden van betrokkenen te voorkomen of een mededeling onevenredige inspanningen vereist, is een mededeling over een datalek aan een betrokkene niet verplicht.⁷⁴ Ingevolge art. 42 Uitvoeringswet geldt voor financiële dienstverleners een wettelijke uitzondering op de meldplicht aan betrokkenen.

Daarnaast rust op de verwerkingsverantwoordelijke de plicht om een beoordeling uit te voeren betreffende het effect van de beoogde verwerkingsactiviteiten op de bescherming van persoonsgegevens.⁷⁵ Met het oog op de zorgvuldigheid bij de verwerking van persoonsgegevens, is het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling in bepaalde gevallen vereist. In alle gevallen waarin de verwerking een hoog risico oplevert voor betrokkenen, is het verplicht een beoordeling uit te voeren. In art. 35 lid 2 AVG is bepaald dat een verwerkingsverantwoordelijke advies moet inwinnen inzake de beoordeling bij een functionaris voor gegevensbescherming als deze is aangesteld. De beoordeling

⁶⁸ Art. 30 lid 5 AVG

⁶⁹ www.autoriteitpersoonsgegevens.nl (zoek op *meldplicht datalekken*).

⁷⁰ Art. 4 lid 12 AVG

⁷¹ Versmissen, Terstegge & Krijgsman 2017, p. 50.

⁷² Versmissen, Terstegge & Krijgsman 2017, p. 51.

⁷³ Berkvens e.a. 2016, p. 30-31.

⁷⁴ Art. 34 lid 3 AVG

⁷⁵ Art. 35 lid 1 AVG.

moet onder andere een beschrijving geven over welke verwerkingen voor welk doel plaatsvinden en of deze verwerkingen evenredig en noodzakelijk zijn in verhouding tot het doel van de verwerkingen. Bovendien moet alle informatie met betrekking tot de mogelijke risico's en maatregelen worden beschreven.⁷⁶ Op grond van art. 35 lid 10 AVG is het niet nodig om een gegevensbeschermingseffectbeoordeling uit te voeren bij verwerkingen onder de grondslagen wettelijke plicht, in uitoefening van het openbaar gezag of in het algemeen belang, mits een privacyafweging is gemaakt.⁷⁷

Tot slot dient de verwerkingsverantwoordelijke in sommige gevallen een functionaris voor gegevensbescherming aan te stellen ex. art. 37 AVG. De functionaris voor gegevensbescherming is een onafhankelijk natuurlijk persoon die werkzaam is binnen de organisatie van de verwerkingsverantwoordelijke of verwerker. Hij heeft geen corrigerende bevoegdheid en kan niet worden aangemerkt als toezichthouder. De taken van een functionaris voor gegevensbescherming omvatten het informeren en adviseren inzake de omgang met persoonsgegevens ex. art. 39 lid 1 sub a AVG. Eveneens is hij het aanspreekpunt voor betrokkenen, medewerkers, verwerkingsverantwoordelijken, verwerkers en de toezichthoudende autoriteit. Zijn aanbevelingen met betrekking tot de rechtmatigheid van een verwerking wegen wel zwaar.⁷⁸ Op grond van art. 37 lid 1 AVG is het aanstellen van een functionaris voor gegevensverwerking verplicht als het om een verwerking door een overheidsinstantie gaat, er door een organisatie regelmatig en stelselmatig observaties van betrokkenen op grote schaal worden verricht of bij grootschalige verwerkingen van bijzondere of strafrechtelijke persoonsgegevens.

§ 2.5.2 Verwerker

Gezien het feit dat een verwerkingsverantwoordelijke het doel en de middelen voor de verwerking bepaalt, zijn er in de Verordening minder verplichtingen voor een verwerker opgenomen. Verwerkingsverantwoordelijken mogen alleen verwerkers inschakelen die afdoende garanties bieden tot het naleven van de Verordening. Deze garanties zien met name op de betrouwbaarheid en middelen waarmee passende organisatorische en technische maatregelen worden genomen.⁷⁹ Eveneens kan een verwerker middels goedgekeurde gedragscodes en certificeringsmechanismen aantonen dat er aan de eisen van de Verordening wordt voldaan.

Een verwerker is verplicht een verwerkingsovereenkomst te sluiten met een verwerkingsverantwoordelijke. Indien een verwerker subverwerkers wil inschakelen, dient een voorafgaande schriftelijke toestemming van de verwerkingsverantwoordelijke te worden verkregen. Met subverwerkers moet tevens een overeenkomst worden overeengekomen. Hierin dient te worden bepaald dat minimaal hetzelfde niveau van gegevensbescherming moet worden aangeboden, als dat de verwerker zelf biedt aan de verwerkingsverantwoordelijke. Desalniettemin blijft een verwerker zelf volledig aansprakelijk ten opzichte van de verwerkingsverantwoordelijke ex. art. 28 lid 4 AVG.

Bovendien is een verwerker verplicht om zijn verwerkingsactiviteiten op te nemen in een register. Hierin moeten alle categorieën van verwerkingen die ten behoeve van verwerkingsverantwoordelijken worden verricht, worden opgenomen ex. art 30 lid 2 AVG. Het register dient in schriftelijke vorm, waaronder elektronische vorm, te worden opgesteld.⁸⁰ Indien een organisatie minder dan 250 personen in dienst heeft, hoeft geen register te worden bijgehouden, tenzij bij de verwerking sprake is van een hoog risico voor betrokkenen of de verwerkingen niet-incidenteel van aard zijn ingevolge art. 30 lid 5 AVG.

⁷⁶ Art. 35 lid 7 AVG

⁷⁷ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 153.

⁷⁸ Berkvens & Jakimowicz 2016, p. 74 en r.o. 77 AVG

⁷⁹ Art. 28 AVG

⁸⁰ Art. 30 lid 3 AVG

Naast een registratieplicht dient een verwerker ook een functionaris voor gegevensbescherming aan te stellen. Hiervoor gelden dezelfde vereisten als die de Verordening stelt aan een functionaris voor gegevensbescherming bij een verwerkingsverantwoordelijke. Zie hiervoor paragraaf 2.5.1.

In eerste instantie is de verwerkingsverantwoordelijke verplicht persoonsgegevens te beschermen. Echter, een verwerker is eveneens verplicht om voor de gegevensverwerkingen die hij ten behoeve van een verwerkingsverantwoordelijke verricht, passende beveiligingsmaatregelen te treffen. Overigens moet een verwerker ervoor zorgen dat eenieder die toegang heeft tot persoonsgegevens en onder zijn gezag handelt, vertrouwelijke omgaat met de persoonsgegevens en deze alleen ten behoeve van de verwerkingsverantwoordelijke verwerkt.⁸¹

Het is de verantwoordelijkheid van de verwerkingsverantwoordelijke om bij datalekken hiervan melding bij de Autoriteit Persoonsgegevens en eventueel de betrokkenen te maken. Wel is het aan de verwerker om de verwerkingsverantwoordelijke zo snel mogelijk in kennis te stellen van een inbreuk in verband met persoonsgegevens ex. art. 33 lid 2 AVG.

Tot slot dient de verwerker na afloop van de verwerkingsdiensten de betrokken persoonsgegevens terug te geven aan de verwerkingsverantwoordelijke of te wissen, tenzij de verwerker verplicht is om de persoonsgegevens te bewaren op grond van een andere wettelijke bepaling.⁸²

§ 2.6 Aansprakelijkheid en boetebevoegdheid

In deze paragraaf worden de aansprakelijkheid van de verwerkingsverantwoordelijke en verwerker en de boetebevoegdheid van de Autoriteit Persoonsgegevens nader toegelicht.

§ 2.6.1 Aansprakelijkheid

Op grond van art. 82 AVG heeft eenieder die schade heeft geleden als gevolg van een inbreuk op de Verordening, recht op een schadevergoeding van de verwerkingsverantwoordelijke of verwerker voor de geleden schade. Deze bepaling dient ook opgenomen te worden in een verwerkersovereenkomst. De schade kan bestaan uit materiële of immateriële schade. De Verordening is van dwingend recht, wat inhoudt dat de aansprakelijkheidsclausule in de verwerkersovereenkomsten enkel afspraken mag bevatten die niet in strijd zijn met de Verordening. Er is dus weinig speelruimte om aanvullende afspraken te maken. Het niet nakomen van een verplichting is conform art. 79 AVG een onrechtmatige daad jegens een betrokkene.⁸³

Zowel de verwerkingsverantwoordelijke als de verwerker is aansprakelijk bij de niet-naleving van de eisen die worden gesteld aan verwerkersovereenkomsten.⁸⁴ Een verwerkingsverantwoordelijke is op grond van art. 82 lid 2 AVG aansprakelijk indien een verwerking een inbreuk maakt op de Verordening. Een verwerker is aansprakelijk indien hij zich niet heeft gehouden aan de eisen die aan hem werden gesteld bij het verwerken of als hij in strijd handelt met de rechtmatige instructies van de verwerkingsverantwoordelijke. Indien er bij een verwerking meerdere verwerkingsverantwoordelijken of verwerkers betrokken zijn, zijn zij alle hoofdelijk aansprakelijk.⁸⁵ Conform lid 5 is het voor de aansprakelijk gehouden partij mogelijk om de schade te verhalen bij de andere partijen (verhaalsmogelijkheid).

⁸¹ Schermer, Hagenauw & Falot 2018, p. 71.

⁸² Art. 28 lid 3 sub g AVG

⁸³ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 278.

⁸⁴ Van de Bunt & Strijbos *NJB* 2018/357, afl. 7, p. 355-403.

⁸⁵ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 280.

Indien een verwerkersverantwoordelijke of verwerker kan bewijzen dat hij op geen enkele wijze verantwoordelijk is voor het schadeveroorzakende feit, kan hij van aansprakelijkheid worden vrijgesteld ex. art. 82 lid 3 AVG. Dit betreft bijvoorbeeld gevallen van overmacht conform art. 6:75 BW. Daarnaast is sprake van vrijstelling indien de handeling te wijten is aan een andere partij. Wanneer krachtens art. 83 AVG een administratieve boete is opgelegd, vormt dit voor een schadeclaim geen belemmering.

§ 2.6.2 Boetebevoegdheid

Een verwerkingsverantwoordelijke en een verwerker kunnen op grond van art. 83 lid 1 AVG administratieve geldboeten opgelegd krijgen van de Autoriteit Persoonsgegevens. De administratieve geldboeten dienen in elke zaak evenredig, doeltreffend en afschrikkend te zijn. De bevoegdheid tot het opleggen van administratieve geldboeten dient ervoor te zorgen dat organisaties minder geneigd zijn regels uit de Verordening te overtreden. Desondanks dient de opgelegde sanctie in proportie te zijn met de overtreding. De administratieve geldboeten zijn aan te merken als bestuurlijke boetes op grond van art. 5:40 Awb.⁸⁶ Krachtens art. 17 Uitvoeringswet is de Autoriteit Persoonsgegevens ook bevoegd tot het opleggen van een last onder bestuursdwang.

De Verordening kent twee categorieën van overtredingen die zijn neergelegd in de leden vier en vijf van artikel 83:

- De eerste categorie betreft meer administratief georiënteerde verplichtingen en fundamentele overtredingen. De administratieve boete kan hierbij oplopen tot maximaal €10.000.000,- of twee procent van de totale jaaromzet.
- De tweede categorie betreft meer principiële verplichtingen, zoals het niet verkrijgen van toestemming of het niet opvolgen van bevelen van de Autoriteit Persoonsgegevens. Eveneens vallen overtredingen van de verplichting om persoonsgegevens enkel te verwerken conform de verwerkingsregels van art. 5 AVG hieronder.⁸⁷ De administratieve boete kan hierbij oplopen tot maximaal €20.000.000,- of vier procent van de totale jaaromzet, indien het bedrag van dit percentage hoger is.

De hoogte van de sanctie wordt vastgesteld aan de hand van de omstandigheden van het geval. De Autoriteit Persoonsgegevens moet via het boetebeleid aangeven op welke wijze het bedrag is vastgesteld. De belangrijkste factoren waarnaar gekeken dient te worden, zijn de aard, de ernst en de duur van de inbreuk ingevolge art. 83 lid 2 AVG.

Onder het regime van de Wbp was het niet hebben van een verwerkersovereenkomst geen grond voor het opleggen van een administratieve boete. Onder het regime van de Verordening is dat wel het geval.⁸⁸

§ 2.7 Tussenconclusie

Indien een verwerkingsverantwoordelijke besluit om gegevensverwerkingen uit te besteden aan een verwerker, dienen de onderlinge afspraken te worden vastgelegd in de vorm van een verwerkersovereenkomst. Om te bepalen of een verwerkersovereenkomst moet worden overeengekomen, moet worden gekeken of sprake is van het verwerken van persoonsgegevens en of de relatie tussen de twee organisaties kan worden aangemerkt als de relatie tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. Tijdens het verwerkingsproces dient er rekening te worden gehouden met zes basisbeginselen. In beginsel is het verboden om bijzondere persoonsgegevens te verwerken, tenzij aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. In een verwerkersovereenkomst dient het onderwerp, de duur, de aard en het doel van de verwerking te worden opgenomen. Eveneens dienen

⁸⁶ Art. 14 lid 3 Uitvoeringswet

⁸⁷ Zwenne & Mommers, *Tijdschrift voor Compliance* 2016/4, p. 182-189.

⁸⁸ Ouwerkerk & El Bouazati 2017, p. 70.

het type persoonsgegevens, de categorieën van betrokkenen en de rechten en verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke te worden opgenomen. Daarnaast is er een aantal bepalingen met betrekking tot de verwerker dat moet worden opgenomen. Het merendeel van de verplichtingen uit de Verordening is gericht aan een verwerkingsverantwoordelijke, omdat hij het doel en de middelen voor een verwerking vaststelt. De verwerker ondersteunt de verwerkingsverantwoordelijke bij het uitvoeren van een aantal plichten en handelt alleen op basis van zijn instructies. Daarnaast dienen in een verwerkersovereenkomst bepalingen te worden opgenomen met betrekking tot de aansprakelijkheid indien een betrokkene schade heeft opgelopen. Tot slot is gebleken dat indien de regels uit de Verordening niet worden nageleefd, de Autoriteit Persoonsgegevens bevoegd is tot het opleggen van een administratieve geldboete en een last onder bestuursdwang.

Hoofdstuk 3 | Verwerkersovereenkomsten in de praktijk

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet met welke leveranciers de gemeente Terneuzen een verwerkersovereenkomst moet overeenkomen. Of een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen hangt af van het soort gegeven dat wordt verwerkt en de relatie tussen de gemeente Terneuzen en de leveranciers. Per leverancier wordt hierbij stilgestaan en bepaald of conform de Verordening een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen.

§ 3.1 Inleiding

Indien sprake is van een verwerking van persoonsgegevens door een organisatie waaraan gegevensverwerkingen worden uitbesteed en de relatie tussen de twee organisaties kan worden aangemerkt als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker, dient een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen. Voor de vraag of sprake is van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerkersrelatie, zijn de zeggenschap en bevoegdheid ten aanzien van de verwerking van beide organisaties bepalend. Hierbij gaat het om welke organisatie formeel gezien bevoegd is tot het bepalen van het doel en de middelen van de verwerking. Voordat wordt uiteengezet met welke leveranciers een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen, wordt een aantal situaties toegelicht. De gemeente Terneuzen maakt gebruik van verschillende diensten zoals ICT-diensten van derden, Software as a Service (hierna: SaaS-diensten) en opslagdiensten bij derden. Tevens wordt software ingericht en getest door een softwareleverancier, waarbij data beschikbaar kunnen zijn. In een aantal van de genoemde situaties dient geen verwerkingsovereenkomst te worden overeengekomen. Daarom zal hier in eerste instantie wat dieper op worden ingegaan.

§ 3.2 Verschillende diensten

In deze paragraaf worden situaties die bij de gemeente Terneuzen voorkomen, toegelicht. Het komt regelmatig voor dat de gemeente Terneuzen gebruik maakt van bepaalde diensten van derden en on-premise software laat installeren. Bovendien komt het vaak voor dat software wordt ingericht en getest door een softwareleverancier. Per situatie wordt bekeken of de regels uit de Verordening van toepassing zijn.

§ 3.2.1 Gebruik van ICT-diensten van derden

Mits een leverancier een ICT-dienst levert ten behoeve van de gemeente en binnen deze dienst persoonsgegevens verwerkt, kan de leverancier worden aangemerkt als verwerker. Hierbij valt te denken aan een hosted customer relationship management (hierna: CRM-systeem). Een CRM-systeem is een bedrijfsstrategie die de relatie met klanten als uitgangspunt neemt.⁸⁹ De persoonsgegevens worden door de gemeente opgeslagen bij de beheerder van het CRM-systeem, waardoor de leverancier als verwerker is te beschouwen. Dit geldt eveneens in het geval dat persoonsgegevens worden opgeslagen op de eigen server van een applicatieleverancier. De applicatie is weliswaar lokaal geïnstalleerd op de computers van de gemeente (oftewel on-premise software genoemd), maar de server is een dienst van de leverancier, waardoor deze als verwerker is aan te merken.⁹⁰

§ 3.2.2 Gebruik van SaaS-diensten

Tevens maakt de gemeente Terneuzen gebruik van SaaS-diensten. Een SaaS-dienst is in principe software die door een leverancier als een online dienst wordt aangeboden aan de gemeente. Indien er persoonsgegevens worden opgeslagen, dient een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen met de leveranciers. Als een leverancier niet bij de persoonsgegevens kan, geldt een uitzondering. Hierbij kan gedacht worden aan versleutelde persoonsgegevens waarvan alleen de gemeente de sleutel heeft.

⁸⁹ www.crmsystemen.nl (zoek op CRM toepassing, wat is CRM?).

⁹⁰ www.itselector.nl (zoek op wat is on-premise?).

Versleutelde persoonsgegevens worden onder de AVG niet aangemerkt als persoonsgegevens, waardoor de leverancier niet als verwerker is te beschouwen. De gemeente dient wel rekening te houden met het feit dat de versleuteling kan worden gekraakt. Het is namelijk niet de bedoeling dat onbevoegden toegang krijgen tot de persoonsgegevens. Gezien het feit dat dit terrein zich voortdurend ontwikkelt, bestaat de kans dat de versleuteling veilig genoeg is in de huidige situatie, maar over een aantal jaar niet meer. Er zullen dus voorzorgsmaatregelen moeten worden genomen bij het toepassen van versleutelingen. Mogelijke voorzorgsmaatregelen zijn het in overeenstemming brengen van de gebruikte versleutelingstechnieken en sleutellengten met de huidige stand van de techniek en een goed ingericht sleutelbeheer. De voorzorgsmaatregelen dienen bij tijden te worden geëvalueerd. Op deze wijze kan worden gecontroleerd of de genomen maatregelen nog voldoende beveiliging bieden.

De situatie wordt bemoeilijkt indien de leverancier bij de persoonsgegevens kan, terwijl dit niet is toegestaan. Dit is mogelijk indien een leverancier enkel met uitdrukkelijke toestemming van de gemeente toegang mag hebben tot de persoonsgegevens. Indien de gemeente geen technische maatregelen neemt om bijvoorbeeld de mappen waarin de persoonsgegevens zijn opgeslagen te blokkeren, is het voor de leverancier mogelijk de persoonsgegevens in te zien. In een dergelijk geval is de leverancier aan te merken als een verwerker. De gemeente huurt de leverancier namelijk in om handelingen te verrichten en onder bepaalde voorwaarden heeft de leverancier toegang tot de persoonsgegevens.⁹¹

Eveneens staat bovenstaande situatie ter discussie, omdat de leverancier in feite geen verwerkingshandelingen verricht als hij geen toegang heeft tot de persoonsgegevens. Het blijkt dat het lastig blijft om een leverancier aan te merken als verwerker. De criteria die voortvloeit uit de Verordening, degene die het doel en de middelen bepaalt, is de verwerkingsverantwoordelijke, is wat onduidelijk. Het is mogelijk om ervanuit te gaan dat indien de leverancier geen persoonsgegevens verwerkt, er geen sprake is van een verwerker. Weliswaar valt het vernietigen en wissen van persoonsgegevens ook onder verwerken. Daarnaast is het enkele feit dat een leverancier niet bij de persoonsgegevens mag, niet voldoende om te spreken over een situatie waarbij dit niet zal voorkomen. Persoonsgegevens kunnen op ongewenste plekken toegankelijk zijn of bepaalde mappen kunnen per ongeluk worden geopend. Formeel gezien zijn dan alle handelingen die de leverancier verricht, zoals het wissen van de kopie of het dichtklappen van de mappen, te beschouwen als het verwerken van persoonsgegevens. In de praktijk is het dan ook voor de hand liggend om een verwerkersovereenkomst te sluiten. Indien leveranciers zekerheid kunnen bieden over het feit dat daadwerkelijk geen enkele handeling met betrekking tot persoonsgegevens zal plaatsvinden, zijn zij niet als verwerker aan te merken en kan het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst buiten beschouwing worden gelaten.⁹² Echter, gezien het feit dat het wissen van een kopie onder de Verordening al aan te merken is als een verwerking, zal het niet uitvoeren van verwerkingshandelingen door een leverancier bijna niet voorkomen.

§ 3.2.3 Gebruik van opslagdiensten bij derden

Het gebruik van opslagdiensten bij derden is, evenals SaaS-diensten, een dienst die wordt geleverd en online benaderbaar is. Op aanvraag van de gemeente worden softwarediensten en gegevens via internet beschikbaar gesteld.⁹³ De software bevindt zich niet lokaal bij de gebruiker, maar is vaak in een datacenter bij de leverancier geïnstalleerd. Als de gemeente de opslagdiensten gebruikt voor privacygevoelige verwerkingen, zoals het

⁹¹ KING & VNG 2017, p. 7.

⁹² www.security.nl (zoek op *bewerker toegang tot persoonsgegevens, juridische vraag: ben je ook al een bewerker als je alleen maar toegang tot persoonsgegevens hebt?*).

⁹³ www.ictrecht.nl (zoek op *cloud, cloud en saas adviezen*).

opslaan van persoonsgegevens, is het wettelijk verplicht een verwerkersovereenkomst overeen te komen met de leverancier.⁹⁴

§ 3.2.4 Gebruik van on-premise software

Als de gemeente voor de verwerking van persoonsgegevens on-premise software laat installeren, hoeft hier in eerste instantie geen verwerkersovereenkomst voor te worden overeengekomen. De leverancier levert in feite enkel een softwarepakket aan en verwerkt hierbij geen persoonsgegevens. De verwerking geschiedt door de gemeente zelf. Als de software niet binnen de eigen gemeentelijke ICT-omgeving, maar extern wordt beheerd, is de leverancier wel een verwerker. Een softwareleverancier verzorgt niet enkel de installatie, maar ook de ondersteuning op de installatie van de software. Tijdens het verlenen van ondersteuning beschikt de leverancier, binnen de ICT-afdeling van de gemeente, over bijvoorbeeld wachtwoorden, gebruikersgegevens en/of persoonsgegevens van burgers. In dit geval is het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst vereist. Bij de gemeente Terneuzen is hier in meeste gevallen sprake van.

In gevallen waarbij er vanaf de softwareleverancier een remote verbinding wordt opgezet naar het netwerk van de gemeente om werkzaamheden uit te voeren, dient eveneens een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen. De softwareleverancier dient hierbij eveneens persoonsgegevens tot zijn beschikking te hebben.

Wanneer een softwareleverancier slechts verantwoordelijk is voor het hosten en beheren van een webportaal, waarmee toegang wordt verschaft tot persoonsgegevens op een databaseserver binnen de eigen gemeentelijke ICT-omgeving, kan hij eveneens worden aangemerkt als verwerker. Hierbij is echter wel van belang om te weten of het niet verstandiger is om de toegang tot de persoonsgegevens te beperken en in welke mate de toegang onder de hosting- en beheerwerkzaamheden valt. Als de gemeente technisch gezien niet in staat is om de toegang te beveiligen, dient voor het uitvoeren van hosting- en beheerwerkzaamheden een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen.⁹⁵

§ 3.2.5 Ontwikkel- en testomgeving bij de gemeente of een leverancier

Het ontwikkelen en testen van software, waarin persoonsgegevens worden opgeslagen, kan plaatsvinden bij een leverancier. De acceptatie- en productieomgeving bevinden zich bij de gemeente. Bij het ontwikkelen en testen van software is het van belang om te weten of er persoonsgegevens worden verwerkt en of dit geschiedt door de verwerkingsverantwoordelijke of een derde. Als de software waarin persoonsgegevens zijn opgeslagen door de gemeente wordt getest, in de testomgeving van de softwareleverancier, dient een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen, tenzij de software wordt getest met testdata waarin persoonsgegevens zijn geanonimiseerd. Indien de software door de leverancier binnen de gemeentelijke ICT-omgeving wordt getest, hangt de beslissing tot het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst af van de mate waarin de leverancier toegang heeft of kan hebben tot de persoonsgegevens. Als de persoonsgegevens zijn opgeslagen op een voor de softwareleverancier ontoegankelijke locatie, is een verwerkersovereenkomst niet vereist. In de praktijk doet de gemeente er goed aan om gebruik te maken van testdata om overbodige en tijdrovende werkzaamheden, zoals het opmaken van een verwerkersovereenkomst of het versleutelen van persoonsgegevens, te vermijden.⁹⁶

⁹⁴ Art. 4 lid 2 AVG jo. art. 28 lid 3 AVG

⁹⁵ KING & VNG 2017, p. 8.

⁹⁶ KING & VNG 2017, p. 8.

§ 3.3 Leveranciers bij de gemeente Terneuzen

In deze paragraaf wordt per leverancier toegelicht of op grond van de Verordening een verwerkersovereenkomst moet worden overeengekomen.⁹⁷ In bijlage IV wordt hier een schematisch overzicht van weergegeven.

Centric

Centric is een organisatie die verschillende diensten op het gebied van ICT aanbiedt. Met IT-en administratieve dienstverlening en technologische oplossingen faciliteert Centric dat klanten, zoals de gemeente Terneuzen, zich kunnen richten op hun kerntaken. De gemeente Terneuzen maakt voor verschillende applicaties gebruik van de diensten van Centric. Alle software die Centric levert, wordt binnen de eigen gemeentelijke ICT-omgeving beheerd. In eerste instantie is een verwerkersovereenkomst dus niet vereist. Maar Centric verzorgt niet enkel de installatie van de software, deze organisatie is ook ondersteunend tijdens dit proces. Tijdens het verlenen van ondersteuning beschikt Centric over dezelfde gegevens als de gemeente Terneuzen.

Eveneens wordt met Centric een remote verbinding opgezet naar het netwerk van de gemeente. Centric krijgt daarmee de mogelijkheid om buiten de gemeentelijke ICT-omgeving werkzaamheden uit te voeren binnen de applicaties.

Tot slot wordt de geïnstalleerde software binnen de gemeentelijke ICT-omgeving getest door Centric. Tijdens dit proces heeft Centric toegang tot de gegevens. De gegevens zijn dus niet opgeslagen op een ontoegankelijke locatie.

De relatie tussen de gemeente Terneuzen en Centric is aan te merken als de relatie tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. Het doel van en de middelen voor de verwerking van de gegevens worden door de gemeente, de verwerkingsverantwoordelijke, vastgesteld. Centric levert in eerste instantie enkel softwarepakketten aan, maar heeft hiernaast op verschillende wijzen toegang tot de gegevens. De gegevens worden door Centric onder andere opgeslagen, geraadpleegd, gebruikt, gewist en vernietigd. Deze handelingen worden op grond van art. 4 lid 2 AVG aangemerkt als verwerkingen. Aan het eerste vereiste, het hebben van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerkersrelatie, wordt dus voldaan. Per applicatie zal worden beschreven welke gegevens worden verwerkt.⁹⁸ Indien wordt geconstateerd dat het persoonsgegevens betreft, zal een verwerkersovereenkomst moeten worden overeengekomen met Centric.

Key2Burgerzaken

De applicatie Key2Burgerzaken is een applicatie voor onder meer de Basisregistratie Personen (hierna: BRP), de burgerlijke stand, rijbewijzen, reisdocumenten, Verklaringen Omtrent Gedrag (hierna: VOG) en verkiezingen. Daarnaast sluit deze applicatie aan op de gemeentelijke beleidsuitgangspunten over het bijhouden, verstekken en vastleggen van persoonsgegevens van de inwoners van de gemeente Terneuzen. De gegevens die in deze applicatie voorkomen, zijn naam, adres en woonplaats (hierna: NAW-gegevens), geslacht, nationaliteit, geboortedatum, burgerservicenummers en overlijdensdatum van individuen. Conform art. 4 lid 1 AVG kan worden geconcludeerd dat genoemde gegevens kunnen worden aangemerkt als persoonsgegevens. De gegevens zijn namelijk te herleiden naar een natuurlijke persoon.

Key2VOA

De applicatie Key2VOA is een verzend- en ontvangststation voor afnemers. In principe houdt het in dat buitengemeentelijke personen, die wel een relatie hebben met de gemeente Terneuzen, kunnen worden gevolgd. Een voorbeeld van een dergelijk persoon is iemand

⁹⁷ Bijlage II Notitie en bijlage III Overzicht leveranciers en applicaties.

⁹⁸ Bijlage I Veelvoorkomende persoonsgegevens bij de gemeente Terneuzen.

die zelf niet in Terneuzen woont, maar wiens ouders hier wel begraven zijn. Deze persoon dient in bepaalde gevallen te worden aangeschreven. De natuurlijke personen kunnen worden gevolgd door middel van een aansluiting op het landelijk netwerk, namelijk de BRP. De BRP mag enkel gebruikt worden voor publiekrechtelijke taken en niet voor privaatrechtelijke taken. In de BRP worden onder andere NAW-gegevens, burgerservicenummers en de burgerlijke staat van inwoners van Nederland opgeslagen. Op grond van de Verordening zijn deze gegevens aan te merken als persoonsgegevens.⁹⁹

Key2Begraven

Key2Begraven is een applicatie waarin de gegevens van overledenen, die in de gemeente Terneuzen zijn begraven, worden opgeslagen. Bij persoonsgegevens gaat het om alle informatie over geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke personen en dus niet om overledenen. De gegevens van overledenen worden onder de Verordening dus niet aangemerkt als persoonsgegevens. Naast de gegevens van de overledenen worden tevens de NAW-gegevens, telefoonnummers, e-mailadressen en burgerservicenummers van de rechthebbenden en belanghebbenden opgeslagen. Gezien het feit dat met deze informatie een natuurlijke persoon wel te herleiden is, is op grond van art. 4 lid 1 AVG sprake van persoonsgegevens.

Key2Financiën

De applicatie Key2Financiën verleent ondersteuning aan de financiële administratie van de gemeente Terneuzen. Alle debiteuren en crediteuren van de gemeente Terneuzen zijn hierin terug te vinden. Dit zijn natuurlijke personen en rechtspersonen. Gegevens met betrekking tot rechtspersonen worden onder de Verordening niet aangemerkt als persoonsgegevens.¹⁰⁰ De gegevens van natuurlijke personen die in deze applicatie worden opgeslagen, zijn onder andere NAW-gegevens en financiële gegevens zoals het International Bank Account Number (hierna: IBAN). Op grond van de Verordening zijn deze gegevens te beschouwen als persoonsgegevens.

PIMS@all

PIMS@all is een applicatie die ondersteuning biedt aan het personeelssysteem van de gemeente Terneuzen. De gegevens van de werknemers die hierin staan opgeslagen, zijn onder andere de NAW-gegevens, geboortedata, geslacht, ID-kopieën, handtekeningen, burgerservicenummers en financiële gegevens zoals het IBAN, betalingen en ontvangsten. Conform de Verordening zijn genoemde gegevens te herleiden naar natuurlijke personen, waardoor zij als persoonsgegevens kunnen worden beschouwd.

DIS4ALL

De applicatie DIS4ALL regelt de scanning en imaging van alle facturen. De facturen worden gescand, zodat zij digitaal te raadplegen zijn, waarna zij worden gekoppeld aan het financieel systeem. Het betreft facturen die zijn betaald door natuurlijke personen en rechtspersonen. Eveneens worden de facturen die de gemeente Terneuzen moet betalen hierin opgenomen. De gegevens van de natuurlijke personen die in deze applicatie worden opgeslagen, zijn onder meer NAW-gegevens, telefoonnummers, e-mailadressen, burgerservicenummers en financiële gegevens zoals het IBAN. De genoemde gegevens zijn persoonsgegevens op grond van art. 4 lid 1 AVG.

EBMatch

EBMatch is een applicatie waarin bankafschriften van debiteuren en crediteuren worden ingelezen. Vervolgens worden de elektronisch bankafschriften gematcht met openstaande debiteuren- en crediteurenposten en worden de posten afgeboekt. Overige openstaande posten waaraan geen elektronische bankafschrift is gekoppeld, worden gecontroleerd door

⁹⁹ Art. 4 lid 1 AVG

¹⁰⁰ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 20.

een ambtenaar. De gegevens die tijdens dit proces voornamelijk worden gebruikt, zijn NAW-gegevens, telefoonnummers, e-mailadressen en financiële gegevens waaronder het IBAN, betalingen, ontvangsten en schulden. Ingevolge de Verordening worden genoemde gegevens beschouwd als persoonsgegevens.

Communitied

Een andere leverancier waar de gemeente Terneuzen mee samenwerkt, is Communitied. Communitied levert SaaS-diensten aan de gemeente Terneuzen. Dit houdt in dat de gegevens op de server van de leverancier worden opgeslagen. De gegevens zijn niet versleuteld, dus de leverancier kan hier in principe bij. Communitied mag enkel met uitdrukkelijke toestemming van de gemeente Terneuzen toegang hebben tot de gegevens. Indien de leverancier geen toegang heeft tot de gegevens, is geen sprake van verwerkingshandelingen en is een verwerkersovereenkomst niet vereist. De leverancier kan dan namelijk niet als verwerker worden aangemerkt. Maar de gemeente Terneuzen geeft af en toe wel toestemming aan Communitied om het systeem te testen. Tijdens dit proces worden de gegevens geraadpleegd, gebruikt en gewist. Ingevolge art. 4 lid 2 AVG vallen deze handelingen onder een verwerking en is Communitied aan te merken als een verwerker. De relatie tussen beide partijen is derhalve te beschouwen als de relatie tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker.

Timeblockr

De applicatie die door Communitied wordt aangeboden en waar de gemeente Terneuzen gebruik van maakt, is Timeblockr. Hierin worden de afspraken tussen ambtenaren en burgers vastgelegd. De gegevens die voor de afsprakenregistratie worden opgeslagen, zijn onder meer NAW-gegevens, telefoonnummers en e-mailadressen. Dit zijn gegevens die onder de Verordening worden aangemerkt als persoonsgegevens. Gezien het feit dat ook aan het tweede vereiste is voldaan, is het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst met Communitied verplicht.

SIMgroep

SIMgroep is eveneens een leverancier die SaaS-diensten levert aan de gemeente Terneuzen. De gegevens worden op de server van de leverancier opgeslagen. Ook deze gegevens zijn niet versleuteld, waardoor de leverancier toegang heeft tot de gegevens. Het raadplegen van die gegevens is alleen toegestaan met uitdrukkelijke toestemming van de gemeente Terneuzen. Deze uitdrukkelijke toestemming wordt gegeven op het moment dat het systeem dient te worden getest. Tijdens de testprocedure worden de gegevens gebruikt en geraadpleegd. Er worden dus verwerkingshandelingen verricht ten behoeve van de gemeente Terneuzen, waardoor SIMgroep is aan te merken als verwerker. De relatie tussen SIMgroep en de gemeente Terneuzen kan worden beschouwd als een relatie tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker.

Digitaal WIZloket

Het digitaal WIZloket is de applicatie die door de SIMgroep wordt aangeboden. De applicatie wordt door de gemeente Terneuzen gebruikt voor het prefyllen van digitale formulieren. Als een burger een aanvraag voor een bepaalde dienst van de gemeente wil doen, dient hij in te loggen met zijn DigiD. Te denken valt aan een burger die een verhuizing wil doorgeven via een gemeentelijke website. In dat geval dient hij in te loggen met zijn DigiD en een online formulier in te vullen. Op het formulier worden onder meer de NAW-gegevens, het telefoonnummer, e-mailadres en BSN ingevuld. Op grond van art. 4 lid 1 AVG worden de genoemde gegevens aangemerkt als persoonsgegevens. Met SIMgroep dient een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen nu aan beide vereisten is voldaan.

Bert ten Brinke

De software die door Bert ten Brinke wordt geleverd, wordt binnen de eigen gemeentelijke ICT-omgeving beheerd (on-premise software). Bert ten Brinke verzorgt daarbij niet enkel de installatie, maar verleent ook ondersteuning tijdens de installatie en het beheer. Tijdens dit proces heeft de leverancier toegang tot de gegevens in de applicatie. Ook worden geregeld remote verbindingen opgezet naar het netwerk van de gemeente. De leverancier kan op deze wijze werkzaamheden uitvoeren binnen de applicatie, buiten de gemeentelijke ICT-omgeving. Ten slotte wordt de software getest door de leverancier. Tijdens de testprocedure heeft de leverancier toegang tot de gegevens. De gegevens in de applicatie zijn namelijk niet versleuteld. Tijdens de genoemde werkzaamheden worden de gegevens onder andere gebruikt, geraadpleegd, opgeslagen en gewist door de leverancier. Deze handelingen worden aangemerkt als verwerkingen ex. art. 4 lid 2 AVG. De relatie tussen beide partijen is aan te merken als de relatie tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker.

ERIS

ERIS staat voor eigendomsregistratie- en informatiesysteem. Het is een applicatie die toeziet op het grondexploitatiebeheer. Het wordt gehanteerd ten behoeve van huurverhogingen, signalering bij het verlopen van afgesproken termijnen en het in rekening brengen van de huur. De gegevens van alle burgers waaraan de gemeente Terneuzen een stuk tuingrond verhuurt, worden hierin weergegeven. Het betreft voornamelijk de NAW-gegevens, telefoonnummers, e-mailadressen, burgerservicenummers en geboortedata van huurders. Tevens worden aan de hand van de informatie uit deze applicatie, facturen gestuurd naar de huurders. Om de facturen toe te zenden, heeft de gemeente onder andere de financiële gegevens van huurders, zoals het IBAN, ter beschikking. De genoemde gegevens zijn ingevolge art. 4 lid 1 AVG te beschouwen als persoonsgegevens. Aan beide vereisten is voldaan. De gemeente Terneuzen dient een verwerkersovereenkomst te sluiten met Bert ten Brinke.

BNG

De Bank Nederlandse Gemeenten levert SaaS-diensten aan de gemeente Terneuzen. De gegevens van de gemeente Terneuzen worden namelijk opgeslagen op de server van deze leverancier. Deze gegevens zijn niet versleuteld, dus de BNG heeft de mogelijkheid om de gegevens te raadplegen. Dit mag echter enkel met de uitdrukkelijke toestemming van de gemeente Terneuzen. De BNG regelt het afschriftenbetalingsverkeer ten behoeve van de gemeente Terneuzen. Hiervoor worden gegevens gebruikt, geraadpleegd, verzameld, vastgelegd, opgeslagen, opgevraagd, bijgewerkt of gewijzigd en gewist. Op grond van art. 4 lid 2 AVG zijn deze handelingen aan te merken als verwerkingen en is de BNG dus een verwerker. Aan het eerste vereiste voor het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst is voldaan.

BNG Betalingsverkeer

De applicatie BNG Betalingsverkeer regelt, zoals de naam al weggeeft, het afschriftenbetalingsverkeer voor de gemeente Terneuzen. Alle betalingen aan de gemeente Terneuzen worden hierin verwerkt. Hierbij kan gedacht worden aan belastingaanslagen en leges. Gegevens van burgers die onder meer worden opgeslagen, zijn NAW-gegevens, telefoonnummers, e-mailadressen, burgerservicenummers en financiële gegevens zoals het IBAN, betalingen, ontvangsten, bezittingen en schulden. Genoemde gegevens worden onder de Verordening aangemerkt als persoonsgegevens. De gemeente Terneuzen dient een verwerkersovereenkomst overeen te komen met de BNG, gezien het feit aan alle vereisten is voldaan.

LIAS Software

De software van LIAS Software wordt binnen de eigen gemeentelijke ICT-omgeving beheerd (on-premise software). Tijdens het installeren van de software verleent de

leverancier ook ondersteuning. Tevens worden vanuit de omgeving van de leverancier remote verbindingen opgezet naar het netwerk van de gemeente. De gegevens in de applicatie zijn niet versleuteld. De leverancier heeft dus toegang tot de gegevens tijdens het uitvoeren van werkzaamheden ten dienste van de gemeente. De gegevens worden tijdens de werkzaamheden gebruikt en geraadpleegd door de leverancier. Deze handelingen worden onder de Verordening aangemerkt als verwerkingen. Tussen LIAS Software en de gemeente Terneuzen is sprake van een relatie als tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker.

Lias

De applicatie Lias bevat binnengemeentelijke gegevens. Het programma wordt namelijk gebruikt voor het samenstellen van online begrotingen, jaarrekeningen en jaarverslagen. Eveneens wordt het gebruikt voor planning en controle. De genoemde documenten bevatten namen van portefeuillehouders, budgethouders, de secretaris en de griffier. Namen zijn persoonsgegevens op grond van art. 4 lid 1 AVG. Aan beide vereisten voor het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst is voldaan.

Rabobank

Eveneens worden door de Rabobank SaaS-diensten geleverd aan de gemeente Terneuzen. De gegevens worden opgeslagen op de server van de Rabobank. De gegevens van de gemeente zijn niet versleuteld. De Rabobank heeft derhalve toegang tot de gegevens. Het inzien en gebruiken van de gegevens geschiedt wel met een uitdrukkelijke toestemming van de gemeente Terneuzen. De Rabobank regelt, evenals de BNG, het afschriftenbetalingsverkeer, maar dan ten behoeve van schuldhulpverlening. De gegevens worden tijdens dit proces geraadpleegd, gebruikt, vastgelegd, verzameld, opgevraagd, opgeslagen, gewijzigd of bijgewerkt en gewist. Deze handelingen zijn verwerkingshandelingen op grond van de Verordening. De Rabobank is dus een verwerker. Geconcludeerd kan worden dat sprake is van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerkersrelatie.

Rabobank Cash Management

De applicatie Rabobank Cash Management regelt evenals de applicatie BNG Betalingsverkeer het afschriftenbetalingsverkeer voor de gemeente Terneuzen, maar dan ten behoeve van de schuldhulpverlening. Alle betalingen worden in deze applicatie verwerkt. De gegevens van burgers die hiervoor worden opgeslagen zijn NAW-gegevens, e-mailadressen, telefoonnummers, burgerservicenummers en financiële gegevens zoals het IBAN, ontvangsten, betalingen, schulden en bezittingen. Deze gegevens zijn aan te merken als persoonsgegevens op grond van art. 4 lid 1 AVG. Aan alle vereisten is voldaan. De gemeente Terneuzen moet een verwerkersovereenkomst sluiten met de Rabobank.

TimeTell

Een andere leverancier van de gemeente Terneuzen is TimeTell. De software van TimeTell wordt binnen de eigen ICT-omgeving van de gemeente beheerd (on-premise software). Tijdens de installatie van de software verleent TimeTell ook ondersteuning. Tijdens het verlenen van ondersteuning heeft TimeTell toegang tot de gegevens die in de applicatie zijn opgenomen. Tevens worden door TimeTell remote verbindingen opzet naar het netwerk van de gemeente Terneuzen. Op deze wijze is het voor de leverancier mogelijk om werkzaamheden uit te voeren binnen de applicatie, buiten de ICT-omgeving van de gemeente. De gegevens die in de applicatie zijn opgeslagen, zijn niet versleuteld. De leverancier heeft dus toegang tot de gegevens. Alle werkzaamheden die TimeTell uitvoert, worden gedaan ten dienste van de gemeente. TimeTell raadpleegt, gebruikt, bewaart en wist gegevens tijdens het uitvoeren van de genoemde werkzaamheden. Ingevolge art. 4 lid 2 AVG zijn dit verwerkingshandelingen. De relatie tussen TimeTell en de gemeente Terneuzen is aan te merken als een relatie zoals tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker.

TimeTell

TimeTell is een aanwezigheids- en toegangscontrolesysteem. Bij de start van hun werkdag dienen de ambtenaren van de gemeente Terneuzen zich aan te melden bij deze applicatie. Op deze wijze is het voor de werkgever controleerbaar hoeveel uur de werknemers aanwezig zijn, pauze houden en ziek zijn. Aan de hand van deze bevindingen wordt het loon uitbetaald. Via TimeTell is het ook mogelijk om andere werknemers op te zoeken. Als er wordt gezocht op naam, krijgt een andere werknemer de naam, aanwezigheid, het telefoonnummer, de werklocatie, het team en een foto van de werknemer te zien. De genoemde gegevens zijn te beschouwen als persoonsgegevens.¹⁰¹ Gezien het feit aan alle vereisten is voldaan, dient de gemeente Terneuzen een verwerkersovereenkomst te sluiten met TimeTell.

Green Valley

Een andere grote leverancier waar de gemeente Terneuzen mee samenwerkt, is Green Valley. De diensten die Green Valley levert aan de gemeente zijn SaaS-diensten. Alle gegevens worden op de server van Green Valley opgeslagen. Zoals in de meeste gevallen, zijn de gegevens niet versleuteld. Dit houdt in dat de leverancier toegang heeft tot de gegevens. De gemeente Terneuzen dient hier wel uitdrukkelijk toestemming voor te hebben gegeven. De gemeente Terneuzen is immers de verwerkingsverantwoordelijke die het doel en middelen voor de verwerking vaststelt. Wanneer Green Valley de gegevens niet zou raadplegen, is er geen sprake van verwerkingshandelingen, is de leverancier geen verwerker en is het niet verplicht een verwerkersovereenkomst overeen te komen. Maar de gemeente Terneuzen geeft geregeld toestemming aan Green Valley om het systeem te testen. Gegevens worden tijdens de testprocedure gebruikt, geraadpleegd, opgeslagen en gewist. Dit zijn allemaal handelingen die onder de AVG aan te merken zijn als verwerkingen. Green Valley is derhalve een verwerker. Tussen de gemeente Terneuzen en Green Valley is sprake van een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. Per geleverde applicatie zal worden beschreven welke gegevens worden verwerkt. Indien de gegevens persoonsgegevens zijn op grond van de Verordening, dient een verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen met Green Valley.

GVSuite Antwoord Portaal

Het Antwoord Portaal van Green Valley is in feite een kennisbank voor de medewerkers, dat tevens een koppeling maakt met het zaakstelsel. Het is een portaal voor het klantencontactcentrum. Door middel van deze applicatie kunnen werknemers snel en eenduidig antwoord geven op vragen van burgers via e-mail, telefonie, website en sociale media. Als een burger naar het algemene telefoonnummer van de gemeente Terneuzen belt met een vraag over het ophalen van een nieuwe ID-kaart, kan een werknemer in dit systeem zien of de ID-kaart al klaarligt. De gegevens die onder andere worden opgeslagen in deze applicatie zijn NAW-gegevens, telefoonnummers, e-mailadressen en geboortedata. De genoemde gegevens zijn persoonsgegevens op grond van art. 4 lid 1 AVG.

GVSuite CMS Intranet Redactie

De applicatie CMS Intranet Redactie is de intern te raadplegen website van de gemeente Terneuzen. Op de interne website worden bepaalde onderwerpen en nieuwsberichten, die van belang zijn voor de ambtenaren, geplaatst. Bovendien dienen nieuwe stagiaires op deze interne website een klein artikel te schrijven over wie zij zijn, wat zij komen doen en hoe lang zij werkzaam zullen zijn bij de gemeente. De gegevens die op de website worden geplaatst, zijn namen, e-mailadressen en foto's van ambtenaren. Onder de Verordening worden deze gegevens beschouwd als persoonsgegevens.

¹⁰¹ Art. 4 lid 1 AVG

GVSuite Zaaksysteem

Het Zaaksysteem bevat alle zaken die door en voor de burgers zijn aangemaakt en de werkvoorraad voor de medewerkers. De applicatie kan gezien worden als een zaaktypecatalogus. Het Green Valley Zaaksysteem biedt ondersteuning aan de gemeente Terneuzen bij het registreren, afhandelen, terugkoppelen en archiveren van zaken. In deze applicatie kan dit volledige proces worden ingericht en bewaakt. De meest voorkomende gegevens in deze applicatie zijn NAW-gegevens, geboortedata, burgerservicenummers, telefoonnummers en e-mailadressen. Overeenkomstig art. 4 lid 1 AVG zijn de genoemde gegevens persoonsgegevens.

PieterBas

PieterBas levert een on-premise software, wat inhoudt dat de software binnen de eigen gemeentelijke ICT-omgeving wordt beheerd. De leverancier verzorgt de installatie van de software en heeft daarbij een ondersteunende rol. Tijdens het verlenen van ondersteuning heeft PieterBas toegang tot de gegevens in de applicatie. De gegevens die in de applicatie voorkomen, zijn niet versleuteld. Bovendien worden regelmatig remote verbindingen opgezet naar het netwerk van de gemeente, zodat de leverancier buiten de gemeentelijke ICT-omgeving werkzaamheden kan uitvoeren in de geleverde applicatie. Tot slot wordt de software bij gelegenheid getest door PieterBas. Tijdens dit proces heeft de leverancier eveneens toegang tot de gegevens. De genoemde werkzaamheden worden verricht ten dienste van de gemeente. Tijdens de werkzaamheden die de leverancier verricht, worden de gegevens geraadpleegd, gebruikt, opgeslagen en gewist. Deze handelingen zijn verwerkingen op grond van art. 4 lid 2 AVG. De relatie tussen de gemeente Terneuzen en PieterBas is aan te merken als een relatie tussen een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker.

PB4All

PB4All is in principe een afvalcontainerbeheersysteem voor de afdeling realisatie en beheer van de gemeente Terneuzen. De applicatie bevat informatie over het containerafval (bedrijfsafval) en grofvuil van natuurlijke personen, maar ook van rechtspersonen. Eerder is gebleken dat het bij persoonsgegevens moet gaan om een natuurlijke persoon. De gegevens van rechtspersonen in deze applicatie zijn derhalve geen persoonsgegevens onder de Verordening. De gegevens van eenmanszaken kunnen wel persoonsgegevens zijn, gezien het feit eenmanszaken geen rechtspersonen zijn. De gegevens in de applicatie betreffen voornamelijk NAW-gegevens. Op grond van art. 4 lid 1 AVG zijn dit persoonsgegevens. Aan alle vereisten is voldaan. De gemeente Terneuzen dient een verwerkersovereenkomst te sluiten met PieterBas.

Axxerion

De software die door Axxerion wordt geleverd, is eveneens een on-premise software en wordt derhalve binnen de eigen ICT-omgeving beheerd. De werkzaamheden die door Axxerion ten behoeve van de gemeente worden verricht, zijn het verlenen van ondersteuning tijdens de installatie, het opzetten van remote verbindingen naar het netwerk van de gemeente om buiten de gemeentelijke ICT-omgeving werkzaamheden te verrichten en het uitvoeren van tests. Tijdens de werkzaamheden heeft Axxerion toegang tot de gegevens. De gegevens in de applicatie zijn niet versleuteld. De gegevens worden tijdens de werkzaamheden gebruikt, geraadpleegd, opgeslagen en gewist door de leverancier. Overeenkomstig de Verordening zijn dit verwerkingshandelingen. Tussen Axxerion en de gemeente Terneuzen is sprake van een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker.

Homerun

De applicatie Homerun is een programma voor het beheer en onderhoud van gemeentelijk vastgoed. Alle contactgegevens van beheerders van de gebouwen en kamers die de gemeente zelf in onderhoud heeft, worden hierin weergegeven, evenals de gegevens van de

ambtenaren die de beheerders contacteren. De gegevens die in deze applicatie worden opgeslagen, zijn onder andere NAW-gegevens, telefoonnummers en e-mailadressen. Op grond van art. 4 lid 1 AVG zijn dit persoonsgegevens.

§ 3.4 Tussenconclusie

De gemeente Terneuzen maakt gebruik van verschillende diensten zoals ICT-diensten van derden, SaaS-diensten en opslagdiensten bij derden. Daarnaast laat de gemeente on-premise software installeren en testen in de eigen gemeentelijke ICT-omgeving of in de omgeving van de leverancier. In de meeste gevallen dient een verwerkersovereenkomst met de leveranciers te worden overeengekomen. Echter, indien een leverancier zekerheid kan bieden over het feit dat geen enkele handeling met betrekking tot persoonsgegevens zal plaatsvinden, is hij niet als verwerker te beschouwen en dient er geen verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen. Deze zekerheid kan verkregen worden door bijvoorbeeld de persoonsgegevens te versleutelen. Twee belangrijke leveranciers van de gemeente Terneuzen zijn Centric en Green Valley. De gemeente Terneuzen maakt gebruik van velerlei applicaties van deze leveranciers. De overige belangrijke leveranciers zijn Communitied, SIMgroep, Bert ten Brinke, BNG, LIAS Software, Rabobank, TimeTell en PieterBas. Met alle genoemde leveranciers moet de gemeente Terneuzen een verwerkersovereenkomst overeenkomen.

Hoofdstuk 4 | Bijzondere samenwerkingsverbanden

In hoofdstuk vier worden twee bijzondere samenwerkingssituaties uitgelicht die de ambtenaren van de gemeente Terneuzen als complex ervaren.

§ 4.1 Inleiding

Zoals uit hoofdstuk drie is gebleken, maakt de gemeente Terneuzen gebruik van diensten van verschillende leveranciers (verwerkers). Enkel verwerken persoonsgegevens voor verschillende afdelingen binnen de gemeente Terneuzen. De ambtenaren van de gemeente twijfelen of in dergelijke gevallen het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst volstaat of dat er meerdere moeten worden overeengekomen. Bovendien kan de relatie met bepaalde ketenpartners niet worden aangemerkt als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. De ketenpartners hebben namelijk ook invloed op de doeleinden en middelen van een verwerking. In dit hoofdstuk zal eveneens worden uiteengezet hoe de ambtenaren van de gemeente Terneuzen moeten handelen ten opzichte van deze ketenpartners.

§ 4.2 Eén leverancier voor meerdere teams

Centric en Green Valley zijn onder andere leveranciers die meerdere diensten (applicaties) leveren aan de gemeente Terneuzen. Uit hoofdstuk drie is gebleken dat de gemeente Terneuzen in beide relaties aan te merken is als verwerkingsverantwoordelijke en Centric en Green Valley als verwerkers. Tevens worden er persoonsgegevens verwerkt door deze leveranciers. Er dient dus een verwerkersovereenkomst met hen te worden opgesteld.

De Verordening biedt veel vrijheid aan organisaties voor de manier waarop een verwerkersovereenkomst kan worden vormgegeven. In art. 28 lid 3 AVG wordt een aantal bepalingen gegeven die in een verwerkersovereenkomst dienen te worden opgenomen. Op grond van art. 28 lid 9 AVG dient een verwerkersovereenkomst in schriftelijk of elektronisch vorm te worden aangegaan. De verwerkersovereenkomst dient in principe niet als een apart document te worden aangegaan, de verplichte bepalingen kunnen geïntegreerd worden in een samenwerkingsovereenkomst of algemene voorwaarden.¹⁰² Verder kent de Verordening geen eisen aan verwerkersovereenkomsten.

Gezien het feit dat de Verordening geen eisen stelt aan de hoeveelheid verwerkersovereenkomsten dat dient te worden overeengekomen in dergelijke gevallen en de wet, vakliteratuur, databanken en elektronische bronnen geen verheldering opleverde, is gesproken met een aantal deskundigen. Er is gesproken met een publieksvoorlichter van de Autoriteit Persoonsgegevens, een medewerker van de VNG en drie juristen. Senior juridisch adviseurs van de gemeente Terneuzen en de gemeente Best en de initiatiefnemer van Juridict, die op zijn website inzage verschaft in het domein Recht en ICT.¹⁰³

De deskundigen waren het voornamelijk met elkaar eens over het feit dat het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst, met leveranciers die meerdere diensten leveren, voldoende is. Er is namelijk sprake van één verwerkingsverantwoordelijke, de gemeente Terneuzen, en één verwerker, de leverancier. Er zijn veel standaard verwerkersovereenkomsten in omloop waar gemeenten gebruik van kunnen maken. Het is aan de gemeente Terneuzen om een standaard verwerkersovereenkomst aan te passen aan specifieke situaties die worden afgestemd op de onderliggende dienstverleningsovereenkomst.

¹⁰² Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 127.

¹⁰³ Bijlage V Telefoonnotitie AP, bijlage VI Telefoonnotitie VNG, bijlage VII Telefoonnotitie Juridict, bijlage VIII Notitie en bijlage IX Telefoonnotitie gemeente Best.

Volgens de deskundigen doet de gemeente er goed aan om per geleverde applicatie de gronden voor de verschillende verwerkingen, de risico's en de soort persoonsgegevens dat wordt verwerkt gespecificeerd te beschrijven in de verwerkersovereenkomst. De gemeente Terneuzen dient als verwerkingsverantwoordelijke verantwoording af te kunnen leggen betreffende de verwerkingen die worden verricht. Als de verwerkingen per applicatie duidelijk worden beschreven, voldoet de gemeente aan haar verantwoordingsplicht en is er geen reden om meerdere verwerkersovereenkomsten overeen te komen.¹⁰⁴

Zolang de bepalingen die moeten worden opgenomen in een verwerkersovereenkomst erin worden opgenomen en de gemeente kan toelichten waarom zij heeft gekozen voor één verwerkersovereenkomst, ziet de meerderheid van de deskundigen geen probleem in het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst. De heer van Broekhoven (jurist) voegt hieraan toe dat het zelfs verstandig is om bij het sluiten van nieuwe overeenkomsten de bepalingen uit verwerkersovereenkomsten mee te nemen in de onderhandeling en te integreren in een dienstverleningsovereenkomst. Hiervan is sprake bij de overeenkomst van de VNG waarin de GIBIT-voorwaarden zijn opgenomen. In hoofdstuk vijf wordt hier nader op ingegaan. De heer Haartsen, senior juridisch adviseur bij de gemeente Terneuzen, voegt hieraan toe dat bij bestaande samenwerkingsverbanden het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst, het model van de IBD, de voorkeur heeft. Bij toekomstige samenwerkingen heeft het model van de VNG met daarin de GIBIT-voorwaarden de voorkeur. Het model van de VNG bestaat dan uit een dienstverleningsovereenkomst en een aanvullende overeenkomst met betrekking tot de privacy.¹⁰⁵

De senior juridisch adviseur van de gemeente Best heeft aangegeven dat zij bij de gemeente Best één hoofdovereenkomst sluiten per leverancier, omdat de gemeente een rechtspersoon is en er derhalve sprake is van één verwerkingsverantwoordelijke en één verwerker. Intern binnen de gemeente regelen zij de autorisatie met betrekking tot de gegevens in de applicaties. Indien een leverancier meerdere producten levert aan de gemeente Best, sluiten zij wel meerdere verwerkersovereenkomsten. Per geleverd product wordt een verwerkersovereenkomst gesloten. Bij de gemeente Best zijn zij van mening dat dit zorgt voor een goed overzicht van de samenwerkingen en de persoonsgegevens die worden verwerkt. Volgens de senior juridisch adviseur zal uit de praktijk moeten blijken of het overeenkomen van één of meer verwerkersovereenkomst(en) praktischer is.¹⁰⁶

De deskundigen zijn dus allen van mening dat de Verordening een vrij open norm geeft met betrekking tot de verwerkersovereenkomst. Het is aan de gemeente om te bepalen hoe zij de verwerkersovereenkomst vormgeeft en er verantwoording over aflegt.

Tot slot is uit de praktijk gebleken dat het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst de voorkeur geniet bij meerdere leveranciers. Een voorbeeld daarvan is de leverancier Centric. Recentelijk heeft de gemeente Terneuzen een verwerkersovereenkomst ontvangen van Centric. Deze verwerkersovereenkomst omvat alle applicaties die door Centric worden geleverd. Centric is een organisatie die voor veel verschillende organisaties en overheidsinstellingen, waaronder de gemeente Terneuzen, verwerkingen uitvoert. Bij Centric zijn zij van mening dat het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst voor alle geleverde applicaties overzichtelijker is dan het sluiten van meerdere verwerkersovereenkomsten per applicatie. In één verwerkersovereenkomst worden alle regels waaraan moet worden voldaan volgens de Verordening opgenomen. Op deze wijze hebben beide organisaties alle gegevens, die nodig zijn voor het afleggen van verantwoording aan de Autoriteit Persoonsgegevens, bij elkaar.

¹⁰⁴ Bijlage V Telefoonnotitie AP en bijlage VI Notitie VNG.

¹⁰⁵ Bijlage VII Telefoonnotitie Juridict en bijlage VIII Notitie.

¹⁰⁶ Bijlage IX Telefoonnotitie gemeente Best.

§ 4.3 Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken

Sommige samenwerkingsrelaties van de gemeente Terneuzen kunnen niet worden aangemerkt als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. De ketenpartners kunnen niet terstond als verwerker worden beschouwd.

Een ketenpartner die niet terstond als verwerker kan worden aangemerkt, is Sabewa Zeeland. Sabewa Zeeland is een uitvoeringsorganisatie die de heffing en invordering van de gemeentelijke belastingen van de gemeente Terneuzen verzorgd. Eveneens behandelt de organisatie de bezwaar- en beroepschriften en kwijtscheldingsverzoeken die burgers kunnen indienen tegen de belastingaanslagen. Bovendien voert de organisatie de taken en werkzaamheden in het kader van de Wet waardering onroerende zaken (hierna: Wet WOZ) uit voor de gemeente Terneuzen. De bevoegdheid om de hoogte van de belastingtarieven te bepalen, ligt bij de gemeente Terneuzen. Tijdens de genoemde werkzaamheden worden persoonsgegevens over en weer met elkaar uitgewisseld. Sabewa Zeeland heeft invloed op de vaststelling van het doel en de middelen voor de verwerking van de persoonsgegevens. In dergelijke gevallen is sprake van gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken.

Indien twee of meer verwerkingsverantwoordelijken gezamenlijk het doel en de middelen van een verwerking bepalen, zijn zij gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken op grond van art. 26 AVG. In feite is er sprake van een samenwerkingsverband gebaseerd op gelijkwaardigheid.¹⁰⁷ Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken dienen in onderling overleg te bepalen wie welke verantwoordelijkheden met betrekking tot de verplichtingen uit de Verordening op zich neemt. Hierbij gaat het met name om de rechten van betrokkenen, zoals het recht op inzage en het voldoen aan de informatieplicht aan betrokkenen.¹⁰⁸ Evenals dat de Verordening geen verplichtingen geeft aan de verwerkersovereenkomst in situaties waarbij meerdere applicaties worden geleverd door één leverancier, stelt de Verordening ook geen formele eisen aan de manier waarop de verantwoordelijkheden van beide verwerkingsverantwoordelijken worden vastgesteld. De verwerkingsverantwoordelijken zouden de verantwoordelijkheden kunnen opnemen in de algemene samenwerkingsovereenkomst. Een aparte overeenkomst is niet vereist. De verantwoordelijkheden dienen op een duidelijke wijze te worden toegewezen.¹⁰⁹ Vanuit de verantwoordingsplicht is het de verwerkingsverantwoordelijken aan te raden de verdeling van verantwoordelijkheden op schrift te stellen.

Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken dienen aan te geven welke vestiging gemachtigd zal zijn om beslissingen voor alle verwerkingsverantwoordelijken omtrent de verwerkingen te implementeren. De opgegeven vestiging wordt als hoofdvestiging beschouwd voor alle verwerkingsactiviteiten die door alle verwerkingsverantwoordelijken worden uitgevoerd.¹¹⁰

Conform art. 26 lid 3 AVG zijn de verwerkingsverantwoordelijken hoofdelijk aansprakelijk voor alle schade die voortvloeit uit de verwerking jegens de betrokkenen, ongeacht welke van hen de verwerking feitelijk uitvoerde.¹¹¹ Door de onderlinge verdeling van verantwoordelijkheden zullen de verwerkingsverantwoordelijken betrokkenen doorverwijzen naar de verwerkingsverantwoordelijke die belast is met hetgeen waarvoor de betrokkene zich meldt. Daarom kunnen de betrokkenen op grond van lid 3 iedere verwerkingsverantwoordelijke aanspreken tot nakoming van zijn rechten.¹¹² De rechten van betrokkenen zijn uitgewerkt in paragraaf 2.5.1.

¹⁰⁷ TienHooven 2018, p. 8.

¹⁰⁸ Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 121.

¹⁰⁹ r.o. 79 AVG

¹¹⁰ Groep gegevensbescherming artikel 29 2016, p.9.

¹¹¹ Art. 82 lid 4 AVG

¹¹² Engelfriet, Chew-Meij & Kager 2017, p. 122.

Indien een verwerkingsverantwoordelijke derhalve persoonsgegevens verstrekt aan een andere partij zodat die een dienst of product kan leveren aan betrokkenen, is die andere partij ook een verwerkingsverantwoordelijke. Die partij stelt namelijk zelf het doel en de middelen voor de verwerking van de persoonsgegevens die hij ontvangt vast.

§ 4.3.1 Uitbesteding verwerking aan andere gemeente of overheidsinstelling

Het is mogelijk dat een gemeente de verwerking van persoonsgegevens uitbesteedt aan een andere gemeente of overheidsinstelling. Indien de andere gemeente of overheidsinstelling de persoonsgegevens voor eigen doeleinden verwerkt, zijn zij eveneens verwerkingsverantwoordelijken. De andere gemeente of overheidsinstelling dient dan tevens te beschikken over een rechtsgeldige grondslag. De grondslag kan gebaseerd zijn op een wettelijke verplichting of noodzakelijk zijn voor de vervulling van een publiekrechtelijke taak.¹¹³ Indien gemeenten of overheidsinstellingen beide verwerkingsverantwoordelijken zijn, dienen de betrokkenen op de hoogte te worden gebracht over welke partij de persoonsgegevens verwerkt. De betrokkenen hebben namelijk recht om te weten aan wie hun persoonsgegevens worden verstrekt en wat de reden daarvan is.

Voor een viertal organisaties voert de gemeente Terneuzen PIOFACH-taken uit op basis van een dienstverleningsovereenkomst. PIOFACH staat voor: personeel, inkoop, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting. Voor de organisatie RUD Zeeland faciliteert de gemeente Terneuzen bijvoorbeeld de huisvesting. Het team personeel en organisatie van de gemeente Terneuzen verzorgt de salarisadministratie voor de gemeente Sluis. In de genoemde gevallen verwerkt de gemeente Terneuzen de persoonsgegevens echter niet voor eigen doeleinden. De relatie tussen de gemeente Terneuzen en de genoemde organisaties is derhalve niet aan te merken als een relatie zoals die van gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken. De gemeente Terneuzen is in beide gevallen te beschouwen als verwerker.

§ 4.4 Tussenconclusie

De gemeente Terneuzen maakt gebruik van de diensten van verschillende verwerkers. Sommige verwerkers verwerken persoonsgegevens voor verschillende afdelingen binnen de gemeente. De ambtenaren van de gemeente Terneuzen twijfelen eraan of in dergelijke gevallen het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst voldoende is. Omdat de Verordening een vrij open norm geeft voor de manier waarop een verwerkersovereenkomst wordt vormgegeven, is gesproken met een aantal deskundigen. De deskundigen waren het voornamelijk met elkaar eens over het feit dat het voldoende is om één verwerkersovereenkomst overeen te komen met een leverancier die meerdere diensten levert. Er is namelijk sprake van één verwerkingsverantwoordelijke en één verwerker. De gemeente doet er goed aan om per applicatie de gronden voor de verschillende verwerkingen, de risico's en de soort persoonsgegevens gespecificeerd te beschrijven in de verwerkersovereenkomst. Als de verwerkingen per applicatie duidelijk worden beschreven, voldoet de gemeente aan haar verantwoordingsplicht. De gemeente Best sluit wel meerdere verwerkersovereenkomsten met leveranciers die meerdere diensten leveren. Maar de gemeente Terneuzen heeft recentelijk een verwerkersovereenkomst ontvangen van Centric die alle applicaties die door Centric worden geleverd omvat. Uit de praktijk zal derhalve moeten blijken of het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst of meerdere verwerkersovereenkomsten overzichtelijker is.

Tevens werkt de gemeente samen met een aantal ketenpartners waarvan de relatie niet kan worden aangemerkt als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. Dit komt doordat de ketenpartners invloed hebben op de doeleinden en middelen van een verwerking. Op grond van art. 26 AVG zijn twee of meer

¹¹³ Art. 6 lid 1 sub c & e AVG

verwerkingsverantwoordelijken, die gezamenlijk het doel en de middelen van een verwerking bepalen, gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken. Het samenwerkingsverband is dan in feite gebaseerd op gelijkwaardigheid. In onderling overleg dienen de gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken te bepalen wie welke verantwoordelijkheden met betrekking tot de verplichtingen uit de Verordening op zich neemt. De gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken zijn conform art. 26 lid 3 AVG wel hoofdelijk aansprakelijk voor alle schade die voortvloeit uit een verwerking jegens de betrokkenen.

Hoofdstuk 5 | Verschillende modellen

De laatste deelvraag, die betrekking heeft op twee modelverwerkersovereenkomsten van de IBD en de VNG met daarin de GIBIT-voorwaarden, wordt in dit hoofdstuk behandeld.

§ 5.1 Inleiding

De IBD heeft in samenwerking met KING en de VNG een modelverwerkersovereenkomst opgesteld. Tevens geeft de VNG gemeenten de mogelijkheid om een modelverwerkersovereenkomst met daarin de GIBIT-voorwaarden op te stellen met betrekking tot hun eigen specifieke situatie. Door de VNG wordt het gemeenten aangeraden de GIBIT-voorwaarden op te nemen in het inkoopbeleid en deze te hanteren voor de inkoop van diensten en goederen op het gebied van ICT. In dit hoofdstuk zal kort worden stilgestaan bij de genoemde organisaties. De modelverwerkersovereenkomst van de IBD zal worden getoetst aan de eisen die de Verordening aan een verwerkersovereenkomst stelt. Tot slot zullen de overeenkomsten en verschillen tussen de twee modellen worden belicht. Met deze kennis kunnen de ambtenaren van de gemeente Terneuzen bepalen welke verwerkersovereenkomst de voorkeur geniet.

§ 5.2 Modelverwerkersovereenkomst IBD

De IBD is actief sinds 1 januari 2013 en is een initiatief van alle Nederlandse gemeenten. De IBD werkt vanuit de kracht van het collectief aan het verhogen en op peil houden van de informatiebeveiliging van gemeenten. Alle gemeenten, belastingsamenwerkingen en intergemeentelijke sociale diensten kunnen gebruik maken van de diensten die de IBD aanbiedt. De IBD verleent ondersteuning bij kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisvermeerdering. De IBD en gemeenten stellen gezamenlijk producten op. Stukken die door gemeenten worden opgesteld worden, indien nodig, generiek gemaakt door de IBD en beschikbaar gesteld aan andere gemeenten. Bovendien dragen gemeenten suggesties aan voor aanvullende stukken. Tevens is er een vertrouwd platform genaamd de IBD Community waar gemeenten ervaringen en kennis met elkaar kunnen uitwisselen. Tot slot ondersteunt de IBD gemeenten bij incidenten met betrekking tot informatiebeveiliging.

KING is recentelijk veranderd in VNG Realisatie. VNG Realisatie verleent ondersteuning aan gemeenten bij het bundelen van kennis over bijvoorbeeld het ontwikkelen en toepassen van generieke voorzieningen, zodat gemeenten hun gemeentelijke uitvoering gezamenlijk kunnen verbeteren. Een beschrijving van de VNG wordt gegeven in paragraaf 5.3.

In paragraaf 2.4 is beschreven welke eisen de Verordening stelt aan verwerkersovereenkomsten. Aan de hand van die informatie wordt in deze paragraaf getoetst in hoeverre de modelverwerkersovereenkomst van de IBD voldoet aan de eisen uit de Verordening. Alle bepalingen uit de modelverwerkersovereenkomst zijn naast de bepalingen van de Verordening gehouden. In het toetsingsschema hieronder wordt aangegeven welke plaats de bepalingen uit de Verordening hebben gekregen in de modelverwerkersovereenkomst. Tevens wordt een korte toelichting gegeven met betrekking tot de artikelen. De modelverwerkersovereenkomst van de IBD is opgenomen in bijlage X.

Toetsingsschema modelverwerkersovereenkomst IBD

Verplichte onderdelen ¹¹⁴	Wel of niet	Toelichting
Onderwerp van de verwerking	Wel	Het onderwerp van de verwerking is opgenomen in artikel 3 van het model. Per leverancier zal het onderwerp verschillen. Het model biedt dan ook de mogelijkheid om het artikel aan te vullen met een verwijzingen naar een ander contract of nummer (dit is de onderliggende hoofdovereenkomst).
Duur van de verwerking	Wel	In artikel 2 van het model is bepaald dat de verwerkersovereenkomst ingaat op het moment van ondertekening en voort duurt zolang de verwerker persoonsgegevens verwerkt ten behoeve van de verwerkingsverantwoordelijke.
Aard van de verwerking	Wel	In artikel 3 wordt verwezen naar bijlage 2 die bij het model hoort. In bijlage 2 worden de werkzaamheden waar de verwerkersovereenkomst betrekking op heeft en die de verwerker dient uit te voeren nader omschreven.
Doel van de verwerking	Wel	De mogelijkheid om het doel van de verwerking op te nemen in de verwerkersovereenkomst wordt geboden in artikel 2 van het model. Hiernaar wordt verwezen doordat het volgende is opgenomen in het model: <nader in te vullen omschreven doel>. Afhankelijk van hetgeen dat wordt verwerkt, kan hier het doel van de verwerking worden beschreven.
Soort persoonsgegevens	Wel	Naast de werkzaamheden die door de verwerker dienen te worden uitgevoerd, wordt in bijlage 2 tevens omschreven welke soort persoonsgegevens er worden verwerkt.
Categorieën van betrokkenen	Wel	In bijlage 2 van het model worden tevens de categorieën van betrokkenen omschreven.
Rechten en verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke	Wel	De rechten die de verwerkingsverantwoordelijke heeft, zijn beschreven in de artikelen 4 tot en met 10 van het model. Hierin staat beschreven wat de verwerkingsverantwoordelijke mag verwachten van de verwerker bij de uitvoering van de verwerking. Dit ziet met name op de beveiliging van persoonsgegevens, de controle daarop en de handelingen op het gebied van datalekken en beveiligingsincidenten. Daarnaast is beschreven dat de

¹¹⁴ Art. 28 lid 2 AVG

		verwerkingsverantwoordelijke bijstand krijgt van de verwerker bij het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling en met betrekking tot de rechten van betrokkenen. Tot slot is in deze artikelen bepaald wat de verwerkingsverantwoordelijke mag verwachten bij het aanstellen van subverwerkers, teruggave en vernietiging van persoonsgegevens, bewaartermijnen en in welke gevallen de verwerker aansprakelijk is. Wat betreft de verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke bepaalt het model dat de verwerkingsverantwoordelijke informatie moet verstrekken over de categorieën van betrokkenen en de aard van de verwerking. Tot slot dient de verwerkingsverantwoordelijke zorg te dragen voor de rechtmatige verwerking van de persoonsgegevens.
--	--	---

Bepaalde artikelen van de modelverwerkersovereenkomst bieden ruimte om bepalingen aan te vullen naar de specifieke situatie van de gemeente. Hiervan is bijvoorbeeld sprake bij het doel en het onderwerp van de verwerking. Indien de gemeente Terneuzen deze bepalingen invult aan de hand van haar situatie, voldoet de modelverwerkersovereenkomst aan de eisen van de Verordening.

§ 5.3 Modelverwerkersovereenkomst VNG met GIBIT-voorwaarden

De VNG zijn 380 gemeenten samen die door de VNG-organisatie worden ondersteund. De VNG streeft naar een krachtige lokale overheid door met elkaar te werken aan maatschappelijke opgaven. De VNG-organisatie voert gemeenschappelijke diensten uit voor gemeenten, behartigt de belangen van de gemeenten en biedt de gemeenten een platform. De VNG-organisatie is van mening dat de gemeenten moeten worden gesteund in hun ambitie om zich te blijven ontwikkelen en uitdagingen aan te gaan. De VNG wil gemeenten hetgeen bieden waar zij behoefte aan hebben. De VNG is een besloten vereniging en heeft geen publieksvoorlichtingsfunctie. De VNG beantwoordt alleen vragen van de gemeenten die zijn aangesloten bij de vereniging.

Zoals al eerder is gebleken raadt de VNG gemeenten en gemeentelijke samenwerkingsverbanden aan om de GIBIT-voorwaarden op te nemen in het inkoopbeleid en te hanteren voor de inkoop van diensten en goederen op het gebied van ICT. In het voorjaar van 2015 heeft de VNG een verkenning uitgevoerd, in samenwerking met gemeenten, naar uniformering en verbetering van ICT-inkoopvoorwaarden voor gemeenten. Een gemeentelijke werkgroep heeft keuzes gemaakt over welke bepalingen op welke wijze dienen te worden opgenomen en leveranciers hebben hun reacties en suggesties kunnen geven op conceptversies. Op 8 december 2016 is op basis van de uitkomsten de GIBIT vastgesteld door de VNG. Het doel is om te komen tot het realiseren van uniforme ICT-inkoopvoorwaarden inclusief modelcontracten, handreikingen en andere hulpmiddelen en het professionaliseren van het ICT-opdrachtgeverschap. Een leverancier

die in het kader van de uitvoering van de koopovereenkomst persoonsgegevens verwerkt, wordt gelijkgesteld met een verwerker in de zin van de Verordening.¹¹⁵ Op grond van art. 24 lid 2 GIBIT wordt de koopovereenkomst in combinatie met de GIBIT-voorwaarden aangemerkt als een verwerkersovereenkomst in de zin van art. 28 AVG. Indien de bepalingen uit de GIBIT niet volstaan, is het mogelijk om een aanvullende of afwijkende verwerkersovereenkomst te sluiten.¹¹⁶ Hiervoor is de GIBIT modelverwerkersovereenkomst beschikbaar gesteld. Daarnaast zou het IBD model, uit paragraaf 5.2, gebruikt kunnen worden voor hoofdovereenkomsten die worden gesloten en niet gerelateerd zijn aan ICT.

Bij de GIBIT zijn derhalve modelovereenkomsten gemaakt (de hoofdovereenkomsten). De gemeentelijke werkgroep waarmee ook de GIBIT is opgesteld, heeft hulp verleend bij het opstellen van deze modelovereenkomsten. In de overeenkomsten kunnen eventueel afwijkingen worden opgenomen ten opzichte van de GIBIT. De modelovereenkomsten worden opgesteld via een generator op de website van de VNG. Een ingevulde overeenkomst wordt met behulp van de generator aangepast aan de situatie van een gemeente of gemeentelijke samenwerkingsverband. Naast de hoofdovereenkomsten is het eveneens mogelijk om een verwerkersovereenkomst op te stellen via de generator. De verwerkersovereenkomst is toegesneden op de GIBIT en in samenwerking met de IBD opgesteld. De modelverwerkersovereenkomst van de IBD uit paragraaf 5.2 is niet toegesneden op de GIBIT. De toegang tot de generator waarmee genoemde overeenkomsten kunnen worden opgesteld, is voorbehouden aan gemeentelijke samenwerkingsverbanden en gemeenten.

In bijlage XI is een voorbeeld van een hoofdovereenkomst, die is opgesteld via de generator van de VNG, opgenomen. In de hoofdovereenkomst wordt in artikel 11 lid 1 beschreven dat de leverancier handelt als bewerker in de zin van de Wbp. In lid 2 wordt verwezen naar een bewerkersovereenkomst in de bijlage. Met ingang van de Verordening op 28 mei 2018 zal er in de hoofdovereenkomsten verwezen moeten worden naar de termen uit de Verordening, maar het voorbeeld model spreekt nog van de Wbp.¹¹⁷

Om de generator te testen is op 25 april 2018 samen met de senior juridisch adviseur van de gemeente Terneuzen een modelbewerkersovereenkomst opgesteld.¹¹⁸ Net als in de hoofdovereenkomst worden in de bewerkersovereenkomst de termen uit de Wbp gebruikt. In de generator is het mogelijk om stap voor stap bepaalde bepalingen aan te klikken die van toepassing zijn op de situatie van de gemeente. Aan het eind van dit proces wordt er een modelbewerkersovereenkomst naar het opgegeven e-mailadres verstuurd. Het enige wat dan nog moet worden ingevuld zijn de gegevens van de bewerker. Momenteel voldoet het model van de VNG derhalve niet aan de eisen die de Verordening stelt aan verwerkersovereenkomsten. De juiste termen worden nog niet gebruikt en bepaalde bepalingen met betrekking tot de aansprakelijkheid en het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling zijn niet opgenomen in de bewerkersovereenkomst. Indien de bepalingen in de modellen met ingang van 28 mei 2018 worden geassimileerd met de eisen uit de Verordening, zullen de modellen voldoen aan de AVG.

¹¹⁵ Art. 24 lid 1 GIBIT

¹¹⁶ Art. 24 lid 3 GIBIT

¹¹⁷ Indien er wordt gesproken over het model van de VNG wordt de term "bewerkersovereenkomsten" gebruikt, gezien dit de term is die werd gehanteerd onder de Wbp. Als er wordt gesproken over het model van de IBD wordt er gesproken over "verwerkersovereenkomsten", omdat dit model al is gebaseerd op de AVG.

¹¹⁸ Bijlage XII Voorbeeld model bewerkersovereenkomst VNG met GIBIT-voorwaarden.

§ 5.4 Overeenkomsten en verschillen modelverwerkersovereenkomsten

De modelverwerkersovereenkomst van de IBD is in principe een reflectie van de eisen die de Verordening stelt aan verwerkersovereenkomsten. Alle verplichtingen uit de Verordening zijn als bepalingen opgenomen in het model. Het model van de VNG verschilt niet veel van het IBD model. Het grotendeel van de bepalingen komen met elkaar overeen. Beide modellen worden dan ook overeengekomen tussen twee partijen waarbij de één de ander de opdracht geeft om persoonsgegevens te verwerken. Maar in het model van de VNG wordt nog steeds de terminologie uit de Wbp gebruikt. Tevens zijn bepaalde bepalingen met betrekking tot de aansprakelijkheid en het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling niet opgenomen in het model. Dientengevolge voldoet het model van de VNG (nog) niet aan de eisen uit de Verordening.

Het grootste verschil tussen de twee verwerkersovereenkomsten is het feit dat het IBD model een standaard model is en het VNG model kan worden samengesteld door middel van een generator. Het model van de IBD moet worden aangevuld met het doel en het onderwerp van de verwerking, maar bevat geen bepalingen met betrekking tot de samenwerking. Alleen bepalingen met betrekking tot de privacy zijn erin opgenomen. Het VNG model heeft een hoofdovereenkomst waarin wordt verwezen naar de bewerkersovereenkomst. Tevens zijn de GIBIT-voorwaarden een onderdeel van beide overeenkomsten. Daarnaast is het VNG model meer toegespitst en zorgt het ervoor dat ambtenaren zelf meer moeten nadenken voordat de bewerkersovereenkomst wordt getekend.

Omdat het model van de IBD alleen toeziet op de privacy, is het verstandig om het model te gebruiken bij bestaande samenwerkingsrelaties waarbij er al een hoofdovereenkomst is, maar waarin de privacy nog onvoldoende is geregeld. De modellen van de VNG kunnen, nadat deze in overeenstemming zijn gebracht met de Verordening, gebruikt worden bij nieuwe samenwerkingsrelaties. Op deze wijze kunnen de overeenkomsten worden opgesteld naar de situatie van de gemeente.

§ 5.5 Tussenconclusie

In samenwerking met KING en de VNG heeft de IBD een modelverwerkersovereenkomst opgesteld. Dit model is een weerspiegeling van de eisen die de AVG stelt aan verwerkersovereenkomsten. Alle verplichtingen uit de AVG zijn als bepalingen opgenomen in de modelverwerkersovereenkomst. Het model van de IBD dient enkel nog aangevuld te worden met het doel en het onderwerp van de verwerking. Tevens geeft de VNG gemeenten de mogelijkheid om via een generator een hoofdovereenkomst en een modelverwerkersovereenkomst met daarin de GIBIT-voorwaarden op te stellen. Via de generator kunnen de overeenkomsten worden afgestemd op de eigen specifieke situatie van de gemeente. Beide modellen verschillen niet veel van elkaar. De bepalingen in beide modellen komen grotendeels met elkaar overeen. Beide modellen worden uiteraard gebruikt in gevallen waarbij een verwerkingsverantwoordelijke een verwerker inschakelt om persoonsgegevens ten behoeve van hem te verwerken. Echter, in het VNG model wordt de terminologie uit de Wbp nog gebruikt. Ook zijn bepalingen met betrekking tot het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling en enkele bepalingen omtrent de aansprakelijkheid van beide partijen niet opgenomen in het model. Het model van de VNG voldoet derhalve (nog) niet aan de eisen uit de Verordening.

Het model van de IBD bevat enkel bepalingen met betrekking tot de privacy. Daarom is het verstandig om dit model te gebruiken bij bestaande samenwerkingsrelatie waarbij de privacy nog onvoldoende is gewaarborgd. Bij de modelverwerkersovereenkomst van de VNG hoort een hoofdovereenkomst. Indien de gemeente Terneuzen nieuwe

samenwerkingsrelaties aangaat is het verstandig om de modellen van de VNG te gebruiken. Uiteraard nadien deze in overeenstemming zijn gebracht met de AVG. De modellen van de VNG kunnen namelijk afgestemd worden op de specifieke situatie van de gemeente. Bij het aangaan van nieuwe samenwerkingsrelaties is dit gunstig voor de gemeente Terneuzen.

Hoofdstuk 6 | Conclusies en aanbevelingen

Op basis van het verrichte onderzoek worden er in dit laatste hoofdstuk conclusies getrokken. Aan de hand van de conclusies worden er aanbevelingen gegeven aan de opdrachtgever.

§ 6.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk van het onderzoeksrapport wordt teruggeblikt naar het onderzoek dat is gedaan op basis van de wet- en regelgeving en de praktijk. In voorgaande hoofdstukken zijn op basis van de geformuleerde onderzoeksvragen tussenconclusies getrokken. Middels de geformuleerde onderzoeksvragen is getracht een antwoord te geven op de centrale vraag van dit onderzoek. Deze luidt als volgt: *“Welke aanbevelingen kunnen worden gegeven met betrekking tot de verwerkersovereenkomsten van de gemeente Terneuzen, zodat deze per 25 mei 2018 voldoen aan de eisen die de Algemene Verordening Gegevensbescherming stelt?”*. Tot slot worden in dit hoofdstuk aanbevelingen gedaan aan de hand van de getrokken conclusies.

§ 6.2 Conclusies

Om een antwoord te kunnen geven op de centrale vraag is het van belang om te weten wat een verwerkersovereenkomst precies inhoudt conform de Verordening. Een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen indien een verwerkingsverantwoordelijke besluit gegevensverwerkingen uit te besteden aan een verwerker. In verwerkersovereenkomsten dienen de onderlinge afspraken te worden vastgelegd. Een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen indien sprake is van het verwerken van persoonsgegevens en de relatie tussen de twee partijen kan worden aangemerkt als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. Tijdens de verwerking van de persoonsgegevens dient er rekening te worden gehouden met zes basisbeginselen: de verwerking van persoonsgegevens moet transparant, rechtmatig en behoorlijk zijn, het beginsel van doelbinding, het beginsel van minimale gegevensverwerking, het juistheidsbeginsel, het beginsel opslagbeperking en het integriteit en vertrouwelijkheidsbeginsel.

In een verwerkersovereenkomst dient het onderwerp, de duur, de aard en het doel van de verwerking, het soort persoonsgegeven, de categorieën van betrokkenen en de rechten en verplichtingen van de verwerkingsverantwoordelijke te worden opgenomen. Bovendien moet een aantal bepalingen met betrekking tot de verwerker worden opgenomen in een verwerkersovereenkomst. Gezien het feit dat de verwerkingsverantwoordelijke degene is die het doel en de middelen van de verwerking vaststelt, is de meerderheid van de verplichtingen uit de Verordening dan ook gericht aan de verwerkingsverantwoordelijke. De verwerker verleent ondersteuning aan de verwerkingsverantwoordelijke bij het uitvoeren van een aantal plichten en handelt enkel op basis van zijn instructies. Bepalingen met betrekking tot de aansprakelijkheid indien een betrokkene schade heeft opgelopen dienen tevens in een verwerkersovereenkomst te worden opgenomen. Indien de regels uit de Verordening niet worden nageleefd, heeft de Autoriteit Persoonsgegevens de bevoegdheid om een administratieve geldboete en een last onder bestuursdwang op te leggen.

De gemeente Terneuzen werkt samen met verschillende leveranciers. Deze leveranciers leveren verschillende diensten aan de gemeente. Hierbij valt te denken aan ICT-diensten van derden, SaaS-diensten en opslagdiensten bij derden. Tevens laat de gemeente on-premise software installeren en testen in de omgeving van de softwareleverancier of in de eigen gemeentelijke ICT-omgeving. Eerder is gebleken dat een verwerkersovereenkomst

dient te worden overeengekomen als er persoonsgegevens worden verwerkt en de relatie tussen de gemeente en een leverancier kan worden beschouwd als een verwerkingsverantwoordelijke en verwerkersrelatie. Per situatie is gekeken of de regels uit de Verordening van toepassing zijn. Geconcludeerd kan worden dat de gemeente Terneuzen een verwerkersovereenkomst dient te sluiten met de meeste leveranciers waarvan de situatie is onderzocht. Voor dit onderzoeksrapport zijn namelijk enkele belangrijke leveranciers uitgekozen waarvan moest worden onderzocht of een verwerkersovereenkomst moet worden overeengekomen. De gemeente Terneuzen werkt samen met veel meer leveranciers dan dat in het tijdsbestek van de stageperiode kon worden onderzocht.

Als een leverancier zekerheid kan bieden over het feit dat geen enkele handeling zal plaatsvinden met betrekking tot persoonsgegevens, hoeft er geen verwerkersovereenkomst te worden overeengekomen. De leverancier is dan namelijk niet te beschouwen als een verwerker in de zin van art. 4 lid 8 AVG. Deze zekerheid kan de leverancier bieden door de persoonsgegevens te versleutelen en de codering om bij de persoonsgegevens te komen enkel aan de gemeente te verstrekken. Op deze wijze heeft de leverancier geen toegang tot de persoonsgegevens en kunnen er geen verwerkingen in de zin van art. 4 lid 2 AVG plaatsvinden. De twee belangrijkste leveranciers van de gemeente Terneuzen zijn Green Valley en Centric. De meeste applicaties waarvan de gemeente Terneuzen gebruik maakt, zijn afkomstig van deze leveranciers. De overige belangrijke leveranciers waarmee eveneens een verwerkersovereenkomst dient te worden overeengekomen zijn Communited, BNG, SIMgroep, LIAS Software, TimeTell, Bert ten Brinke, PieterBas en de Rabobank.

Sommige verwerkers waar de gemeente Terneuzen gebruik van maakt, verwerken persoonsgegevens voor verschillende afdelingen binnen de gemeente. De verwerker Centric levert bijvoorbeeld verschillende applicaties, die op verschillende afdelingen binnen de gemeente worden gebruikt. Bij de ambtenaren van de gemeente Terneuzen is twijfel ontstaan over de hoeveelheid verwerkersovereenkomsten dat dient te worden overeengekomen met deze leveranciers. Is één verwerkersovereenkomst voldoende of dienen er meerdere per applicatie te worden overeengekomen?

Zoals is gebleken moet een aantal bepalingen verplicht worden opgenomen in een verwerkersovereenkomst. De Verordening geeft derhalve een vrij open norm voor de manier waarop een verwerkersovereenkomst dient te worden vormgegeven. Daarom is gesproken met een aantal deskundigen. Er is gesproken met een publieksvoorlichter van de Autoriteit Persoonsgegevens, een senior juridisch adviseur van de gemeente Terneuzen, een senior juridisch adviseur van de gemeente Best, een medewerker van de VNG en de initiatiefnemer van Juridict, een jurist, die op zijn website inzage verschaft in het domein ICT en Recht. Indien de gemeente in de verwerkersovereenkomsten de gronden voor de verschillende verwerkingen, de risico's en de soort persoonsgegevens per applicatie gespecificeerd beschrijft, zijn de deskundigen van mening dat één verwerkersovereenkomst met een leverancier die meerdere diensten levert, voldoende is. Er is namelijk één verwerkingsverantwoordelijke en één verwerker. Zolang de verwerkingen die per applicatie plaatsvinden duidelijk worden beschreven, voldoet de gemeente Terneuzen aan haar verantwoordingsplicht. De senior juridische adviseur van de gemeente Best gaf aan dat zij wel meerdere verwerkersovereenkomsten sluiten met leveranciers die meerdere diensten leveren. Zij zijn van mening dat dit zorgt voor een goed overzicht van de persoonsgegevens die worden verwerkt en de samenwerkingen die zij hebben. Daarentegen heeft de gemeente Terneuzen recentelijk een verwerkersovereenkomst van

Centric ontvangen. Deze verwerkersovereenkomst omvat alle applicaties die door Centric worden geleverd. Geconcludeerd kan worden dat uit de praktijk zal moeten blijken of het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst overzichtelijker is dan het overeenkomen van meerdere verwerkersovereenkomsten.

De gemeente Terneuzen heeft bijzondere samenwerkingsverbanden met een aantal ketenpartners. De relatie met een aantal ketenpartners kan niet worden beschouwd als een relatie zoals die van een verwerkingsverantwoordelijke en verwerker. De ketenpartners hebben namelijk invloed op de doeleinden en middelen van verwerkingen. Twee of meer verwerkingsverantwoordelijken, die gezamenlijk het doel en de middelen van een verwerking bepalen, zijn op grond van art. 26 AVG gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken. In feite is het samenwerkingsverband gebaseerd op gelijkwaardigheid. Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken dienen in onderling overleg te bepalen wie welke verantwoordelijkheden, betreffende de verplichtingen uit de AVG, op zich neemt. Conform art. 26 lid 3 AVG zijn de gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken hoofdelijk aansprakelijk jegens de betrokkenen voor alle schade die uit een verwerking voortvloeit.

Tot slot heeft de IBD een modelverwerkersovereenkomst opgesteld in samenwerking met KING en de VNG. Deze modelverwerkersovereenkomst voldoet aan alle eisen die de Verordening stelt. Alle verplichtingen uit de Verordening zijn als bepalingen opgenomen in het model. Enkel het doel en het onderwerp van de verwerking dienen nog ingevuld te worden in het model. Daarnaast geeft de VNG gemeenten en gemeentelijke samenwerkingsverbanden de mogelijkheid om een hoofdovereenkomst en een modelverwerkersovereenkomst met daarin de GIBIT-voorwaarden op te stellen via een generator. De overeenkomsten kunnen via de generator worden afgestemd op de eigen specifieke situatie van de gemeente. De bepalingen in beide modellen komen grotendeels met elkaar overeen. Beide modellen worden dan ook gebruikt in gevallen waarbij een verwerker door een verwerkingsverantwoordelijke wordt ingeschakeld om persoonsgegevens te verwerken. Echter, in de modelverwerkersovereenkomst van de VNG wordt de terminologie uit de Wbp nog gehanteerd. Tevens zijn een aantal bepalingen inzake het uitvoeren van gegevensbeschermingseffectbeoordelingen en enkele bepalingen inzake de aansprakelijkheid niet opgenomen het model. De modelverwerkersovereenkomst van de VNG voldoet derhalve niet aan de verplichtingen uit de AVG. Geconcludeerd kan worden dat momenteel het model van de IBD geschikt is voor de gemeente Terneuzen. De modellen van de VNG kunnen gebruikt worden nadat deze in overeenstemming zijn gebracht met de Verordening.

§ 6.3 Aanbevelingen

Op basis van de gedane conclusies kunnen onderstaande aanbevelingen worden gedaan aan de ambtenaren van de gemeente Terneuzen.

De eerste aanbeveling aan de ambtenaren van de gemeente Terneuzen is om een overzicht te maken van alle leveranciers waarmee wordt samengewerkt, aangezien het onderzoeksrapport is gericht op enkele belangrijke leveranciers. Een voorbeeld van een soortgelijk overzicht is te vinden in bijlage III. Gezien het feit dat het overeenkomen van een verwerkersovereenkomst verplicht is indien de gemeente verwerkers inschakelt om ten behoeve van haar persoonsgegevens te verwerken en het niet hebben van een verwerkersovereenkomst een grond is voor het opleggen van een administratieve boete door de Autoriteit Persoonsgegevens, wordt het de ambtenaren ten zeerste aangeraden een overzicht te maken van alle leveranciers. Aan de hand van het overzicht kunnen de ambtenaren toetsen met welke leverancier een verwerkersovereenkomst moet worden

gesloten en de vervolgstappen voor het daadwerkelijk overeenkomen van een verwerkersovereenkomst nemen.

Ten tweede wordt het de ambtenaren van de gemeente Terneuzen aangeraden om één verwerkersovereenkomst te sluiten met leveranciers die meerdere applicaties leveren. Indien de gronden voor de verwerkingen, de risico's en de soort persoonsgegevens gespecificeerd per applicatie worden beschreven, is het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst voldoende. Omdat er één verwerkingsverantwoordelijke en één verwerker is, is het overzichtelijker om de meerdere applicaties die door een leverancier worden geleverd in één verwerkersovereenkomst bij elkaar te hebben. De gemeente Terneuzen zal voldoen aan haar verantwoordingsplicht zolang de verwerkingen per applicatie duidelijk worden beschreven. De Verordening stelt namelijk geen eisen aan de hoeveelheid verwerkersovereenkomsten dat moet worden overeengekomen in dergelijke gevallen. Zolang de gemeente Terneuzen een goed overzicht heeft van alle verwerkingen die plaatsvinden en daar verantwoording over kan afleggen, is er geen probleem in het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst. Daarenboven is uit de praktijk gebleken dat de voorkeur van leveranciers die meerdere applicaties leveren, zoals Centric, uitgaat naar het overeenkomen van één verwerkersovereenkomst.

Met betrekking tot de ketenpartners wordt het de ambtenaren van de gemeente Terneuzen aangeraden om de afspraken inzake de verplichtingen uit de Verordening op schrift te stellen. Gezamenlijke verwerkingsverantwoordelijken dienen in onderling overleg te bepalen wie welke verantwoordelijkheden op zich neemt. Hierbij gaat het met name om de rechten van betrokkenen, zoals het voldoen aan de informatieplicht. De Verordening stelt geen formele eisen aan de manier waarop de verantwoordelijken moeten worden vastgesteld. Een aparte overeenkomst is niet vereist, de verantwoordelijkheden kunnen worden opgenomen in de algemene samenwerkingsovereenkomst. De verantwoordelijkheden dienen op een duidelijke wijze te worden toegewezen en op schrift gesteld zodat de risico's met betrekking tot de aansprakelijkheid goed in beeld zijn.

Tot slot wordt aan de ambtenaren van de gemeente Terneuzen aanbevolen de modelverwerkersovereenkomst van de IBD te gebruiken bij bestaande samenwerkingverbanden. Het model van de IBD bevat namelijk enkel bepalingen met betrekking tot de privacy. Bij samenwerkingen waarbij de privacy nog onvoldoende is gewaarborgd, is het verstandig om dit model te gebruiken. Een algemene samenwerkingsovereenkomst is er dan namelijk al. De modelverwerkersovereenkomst van de VNG voldoet momenteel niet aan de eisen die de Verordening stelt aan verwerkersovereenkomsten. Indien dit model in overeenstemming is gebracht met de eisen uit de Verordening, wordt het de ambtenaren aangeraden dit model te gebruiken bij het aangaan van nieuwe samenwerkingsrelaties. Bij dit model hoort namelijk ook een hoofdovereenkomst. De modellen van de VNG kunnen via de generator worden afgestemd op de specifieke situatie van de gemeente. Bij het aangaan van nieuwe samenwerkingsrelaties op het gebied van ICT is dat gunstig voor de gemeente Terneuzen. In de hoofdovereenkomst kunnen de regels inzake de samenwerking worden opgenomen en in de verwerkersovereenkomst de regels met betrekking tot de privacy.

Bronnenlijst

Artikelen

De Vries & Meijer Gst. 2017/132

H.H. de Vries & S.A.M. Meijer, Privacy en gemeenten: de Algemene Verordening Gegevensbescherming, Gst. 2017/132, afl. 7460, p. 130-140.

Van de Bunt & Strijbos NJB 2018/357

T. van de Bunt & A. Strijbos, De bewerkersovereenkomst onder de AVG, NJB 2018/357, afl. 7, p. 355-403.

Zwenne & Mommers 2016/4

G-J. Zwenne & L. Mommers, De tien belangrijkste veranderingen die de algemene verordening gegevens bescherming gaat brengen (in minder dan vijfduizend woorden), *Tijdschrift voor Compliance* 2016/4, p. 182-189.

Boeken

Engelfriet, Kager & Chew-Meij 2017

A. Engelfriet, P. Kager & L. Chew-Meij, *De Algemene Verordening Gegevensbescherming: artikelsgewijs commentaar*, Amsterdam: lus mentis 2017.

J. Berkvens 2016

J. Berkvens, *Tekstuitgave Privacyverordening*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2016.

J. Berkvens e.a. 2016

J. Berkvens e.a., *Checklist privacy. Privacybeleid in 30 checklists: van Wbp naar AVG*, Amsterdam Berghauser Pont Publishing 2016.

Kranenborg & Verhey 2011

H.R. Kranenborg & L.F.M. Verhey, *Wet beschermingspersoonsgegevens in Europees perspectief*, Deventer: Kluwer 2011.

Leidraad 2016

Leidraad voor juridische auteurs. Voetnoten, bronvermeldingen, literatuurlijsten en afkortingen in Nederlandstalige publicaties, Deventer: Kluwer 2016.

Ouwerkerk & El Bouazati 2017

L.D. Ouwerkerk & E. el Bouazati, *Handvatten voor verwerkers*, Stimmt B.V. 2017.

Van Schaaijk 2011

G.A.F.M. van Schaaijk, *Praktijkgericht juridisch onderzoek*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011.

Schermer, Hagenauw & Falot 2018

B.W. Schermer, D. Hagenauw & N. Falot, *Handleiding Algemene verordening gegevensbescherming*, in opdracht van de Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2018.

Versmissen, Terstegge & Krijgsman 2017

K. Versmissen, J. Terstegge & N. Krijgsman, *Grip op de AVG. De nieuwe privacywet voor niet-juristen*, Deventer: Kluwer 2017.

Elektronische bronnen

www.autoriteitpersoonsgegevens.nl

www.crmsystemen.nl

www.informatiebeveiligingsdienst.nl

www.ictrecht.nl

www.itselector.nl

www.rijksoverheid.nl

www.security.nl

www.vngrealisatie.nl

Europese regelgeving

Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (*PbEG* L 281).

Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (Algemene Verordening Gegevensbescherming; *PbEU* L 2119).

Jurisprudentie

HvJ EU 13 mei 2014, C-131/12, *Jur. I* 2014 (*Google/Costéja*).

HvJ EU 6 november 2003, C-101/01, *Jur. I* 2003 (*Göta hovrätt/Lindqvist*).

HvJ EU 28 juli 2011, C-350/10, *Jur. I* 2011 (*Swift*).

Rb Utrecht 21 maart 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BW1070 (*OV-chipkaart studenten*).

Rb. Rotterdam 2 juni 2008, ECLI:NL:RBROT:2008:BM0412.

HR 23 maart 2010, ECLI:NL:PHR:2010:BK6331.

Kamerstukken

Kamerstukken II 2017/18, 34851, 3.

Rapporten

KING & VNG 2017

Het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten & de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, *Factsheet verwerkersovereenkomsten*, 2017, de Informatiebeveiligingsdienst voor gemeenten.

TienHooven 2018

Ruben TienHooven, *Privacyafspraken bij ketensamenwerking*, 2018, Centrum voor Informatiebeveiliging en Privacybescherming.

Groep gegevensbescherming artikel 29 2016

Groep gegevensbescherming artikel 29, *Richtlijnen voor het bepalen van de leidende toezichthoudende autoriteit van de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker*, WP 244 rev.01, 13 december 2016.